

Nr 103.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet; given Stockholms slott den 9 februari 1934.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Förslag
till
Lag
om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Kan med skäl antagas att någon som lider av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är på den grund för framtiden ur stånd att handhåva vårdnaden om sina barn eller kommer att genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet, må utan hans samtycke sterilisering enligt denna lag å honom företagas, där han på grund av sin rubbade själsverksamhet varaktigt saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

Å sterilisering på grund av medicinska skäl äger lagen icke tillämpning.

2 §.

Sterilisering må, med undantag för det i 3 § avsedda fall, företagas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen.

Sådant tillstånd må ej lämnas utan att, om den som avses skola steriliseras är gift hans make, om han är underårig den som har vårdnaden om honom, om han är omyndigförklarad förmyndaren, samt om han är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare, där så kan ske, erhållit tillfälle att yttra sig.

3 §.

Hava beträffande sinnesslö två legitimerade läkare efter samråd funnit skäl till sterilisering jämlikt 1 § föreligga, må utan tillstånd av medicinalstyrelsen sterilisering verkställas, där skriftligt samtycke föreligger från den eller dem som enligt 2 § andra stycket skola erhålla tillfälle att yttra sig.

4 §.

Sterilisering skall verkställas av legitimerad läkare och må endast ske genom ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad.

Sterilisering å sinnesslö, som företages utan att därtill inhämtats tillstånd av medicinalstyrelsen, skall verkställas å lasarett eller sjukstuga eller ock å annan anstalt, beträffande vilken medicinalstyrelsen medgivit att sterilisering må där företagas.

5 §.

Läkare eller annan, som å tjänstens vägnar eller eljest tagit befattning med sterilisering eller med ärende angående sådan åtgärd, må ej i oträngt mål yppa något av vad därvid förekommit.

6 §.

Över medicinalstyrelsens beslut i ärende angående sterilisering må besvär anföras hos Konungen före klockan tolv å tjugonde dagen från den då beslutet meddelades.

7 §.

Överträder eller åsidosätter någon vad i denna lag stadgas och är ej förseelsen eljest med straff belagd, dömes till dagsböter.

8 §.

Förseelse mot vad i 5 § stadgas må ej åtalas av allmän åklagare, där den ej av målsägande angives till åtal.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

9 §.

Konungen äger meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1935.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 december 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDEÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter:

»Frågan om *lagstiftning angående sterilisering* har sedan flera år varit föremål för uppmärksamhet och utredning. Sålunda har med anledning av hemställan från 1922 års riksdag spörsmålet behandlats av särskilda den 30 december 1927 tillkallade sakkunniga. Dessa avgåvo den 30 april 1929 betänkande med förslag till steriliseringslag (statens off. utredn. 1929:14). Sedermera har 1933 års riksdag anhållit om förnyad utredning i ämnet. Professor Ragnar Bergendal, som anmodats att verkställa ytterligare erforderlig utredning samt inkomma med förslag till lagstiftning i ämnet, har den 22 juli 1933 avlämnat betänkande med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande personer (statens off. utredn. 1933:22). Sedan numera yttranden över detta betänkande inkommit från hörda myndigheter och sammanslutningar, samt frågan varit föremål för överbäganden inom justitiedepartementet, i vilka deltagit bland andra professor E. Sjövall, anhåller jag att få upptaga densamma till slutlig behandling.

Inledning.

Med sterilisering i vidsträckt bemärkelse förstås ett sådant medicinskt ingrepp, som leder till att fortplantningsförmågan upphäves. Ingreppet kan företagas antingen så att man borttager eller dödar könskörtlarna (testiklarna hos mannen, äggstockarna hos kvinnan) eller könszellerna däri (genom strålbehandling) eller ock så att man utan att göra något ingrepp i könskörtlarna hindrar de av dessa producerade könszellerna (sädeskropparna och äggen) att nå sin bestämmelse. Den senare metoden kallas numera *sterilisering* (sterilisering i inskränkt mening), under det att den förra (borttagandet eller dödandet av könskörtlarna)

benämnas kastrering. Efter sterilisering i inskränkt mening förbliva könsdriften och potensen (potentia coeundi) oförminskade; steriliseringen har ingen verkan utöver den att fortplantningsförmågan upphäves. Sterilisering utföres vanligen så, att man avlägsnar ett stycke av sädesledaren (angiektomi, vasektomi) eller äggladaren (salpingektomi, tubarresektion). Härigenom hindras sädeskropparna eller äggen att framkomma till sin bestämmelseort. Å mannen utföres denna operation synnerligen lätt, utan att han behöver intagas å sjukhus och med endast lokal bedövning. Å kvinnan utgör den på grund av äggladarnas läge inuti bukhålan ett större ingrepp som kräver sjukhusvistelse; hos henne måste man räkna med en viss om än mycket ringa operationsrisk. Till skillnad från sterilisering i inskränkt mening medför kastrering, förutom fortplantningsförmågans upphörande, jämväl den påföljden att senila förändringar uppstå i organismen; i regel försvinner såväl könsdriften som potensen, om icke omedelbart så dock efter någon tid.

Alltefter de skäl som åberopas för sterilisering talar man om sterilisering på medicinska, eugeniska, sociala, humanitära eller kriminalpolitiska indikationer.

Sterilisering på medicinsk indikation föreligger, då en sterilisering (vanligen kastrering) är påkallad av hänsyn till den opererades liv eller hälsa. Ett vanligt fall är att testiklarna eller äggstockarna blivit angripna av någon sjukdom och med anledning härav i terapeutiskt syfte bortopereras. Ett annat fall av medicinsk indikation är förhanden, då en kvinna genom havandeskap skulle utsättas för risk att ådraga sig psykisk sjukdom.

Vad som i första hand givit upphov till kravet på steriliseringsåtgärder är emellertid den eugeniska (eller sjukdomsprofylaktiska) synpunkten. Av eugeniska skäl — för att hindra tillkomsten av mindervärdig avkomma — har sterilisering ifrågasatts såväl beträffande personer som lida av vissa svårare ärftliga kroppsliga sjukdomar som ock framför allt beträffande psykiskt (däri inbegripet moraliskt) undermåliga individer. I främsta rummet har sterilisering ifrågasatts beträffande sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka.

Sterilisering har vidare påyrkats på sociala grunder. Därvid har man närmast haft i sikte den omständigheten att personer kunna vara i sådan grad psykiskt eller fysiskt mindervärdiga, att de icke kunna eller i varje fall icke äro lämpade att handhåva vårdsnaden om sina barn. Det har vidare — huvudsakligen i utlandet — gjorts gällande att en sterilisering ur sociala synpunkter kunde vara indicerad i sådana fall, då tillkomsten av nya individer i en familj skulle innebära ett sådant intrång i familjens ekonomiska välstånd att dess försörjning skulle allvarligen äventyras. Det kan tänkas att såväl medicinsk som social indikation för sterilisering föreligger, exempelvis i sådana fall då tillkomsten av ett

barn skulle medföra en så allvarlig rubbning av familjens ekonomi att moderns hälsa härigenom skulle komma att nedbrytas.

En fjärde grupp av skäl för sterilisering utgöra de humanitära. Under det att sterilisering på grund av eugeniska eller sociala indikationer företages med hänsyn till samhällets intresse, är sterilisering av humanitära i likhet med sterilisering av medicinska skäl påkallad med hänsyn till den individs intresse som skall steriliseras. För sterilisering kunna tala humanitära skäl av flera slag. Sterilisering ur humanitär synpunkt har ansetts motiverad i sådant fall då en person som önskar ingå äktenskap tynges av tanken att till avkomman fortplanta ödesdigra arvsanlag men sannolikheten för nedärvning dock icke är så stor att en sterilisering av eugeniska skäl ur samhällets synpunkt framstår såsom motiverad. Ett annat fall då sterilisering på humanitär grund ansetts kunna ifrågakomma föreligger när en person som är behäftad med fallandesot, härrörande av övervägande inre orsaker, önskar ingå äktenskap. Det har förekommit att i sådant fall dispens beviljats av Kungl. Maj:t sedan sökanden visat att han undergått sterilisering.

Slutligen har sterilisering påyrkats på kriminalpolitiska grunder — för att förebygga sexuella förbrytelser. Det operativa ingreppet måste i dessa fall bestå i kastrering. Det omedelbara syftet är nämligen här, icke såsom vid sterilisering på eugenisk, social eller humanitär grund att förhindra fortplantning, utan att utplåna könsdriften. Ingreppet kan sägas vara motiverat icke blott av samhällets intresse (kriminalpolitiska synpunkter) utan ock i viss mån av individens eget intresse (humanitära och även medicinska synpunkter). Det sistnämnda är framför allt händelsen då personen i fråga på grund av sina sexuella anlag måste hållas internerad å anstalt men en kastrering skulle kunna medföra att han utskreves från anstalten.

En lagstiftning angående sterilisering kan gå ut på att sterilisering under vissa förutsättningar skall kunna företagas även mot vederbörandes vilja (*tvångsterilisering*) eller ock inskränka sig till att giva regler för det fall att vederbörandes samtycke till åtgärden föreligger (*frivillig sterilisering*). En mellanställning kan sägas intagas av en lag, som medgiver att personer vilka på grund av bristande kapacitet icke kunna lämna ett giltigt samtycke få steriliseras.

Beträffande gällande rätts ställning till sterilisering anföres i 1933 års betänkande i ämnet följande:

Såväl samhällets som individens intresse krävde i många fall att sterilisering komme till stånd. Frågan om en lagstiftning vore nödvändig för tillgodoseende av detta krav vore uppenbarligen i hög grad beroende på vilken ställning som den gällande svenska rätten intog till sterilisering. I detta avseende borde först framhållas, att uttalanden från äldre tid angående kastrering icke utan vidare kunde anses tillämpliga å ste-

rilisering i inskränkt mening. Den senare frågan hade veterligen aldrig varit föremål för något avgörande i domstolspraxis. Spörsmålet hade däremot, särskilt efter tillkomsten av 1929 års betänkande, livligt diskuterats såväl i jurist- som läkarkretsar. Resultatet av denna diskussion syntes i korthet kunna sammanfattas på följande sätt:

Enighet rådde i stort sett därom, att såväl kastrering som sterilisering i inskränkt mening vore att anse såsom tillfogande av sådan svår kroppsskada, varom förmäldes i 14 kap. 10 § strafflagen. Verkställdes sterilisering å en person uppsåtligen utan hans samtycke, bleve handlingen att betrakta såsom brottslig enligt berörda lagrum. Svårighet att avgöra om sterilisering vore tillåten eller icke uppstode först i vissa fall, då antingen samtycke föreläge eller då något giltigt samtycke icke kunde lämnas på grund av bristande kapacitet hos den som skulle steriliseras. — Vad först anginge de fall då ett samtycke av rättskapabel person föreläge, vore det allmänt erkänt, att åtgärden kunde vara tillåten, då den vore påkallad av hänsyn till förhandenvaron av något annat intresse, som av rättsordningen erkändes vara av sådan betydelse att det upphävide handlingens brottslighet (intressekollision). I vilken utsträckning förefintligheten av sådana intressen kunde göra handlingen tillåten vore emellertid synnerligen omtvistat. Att sterilisering med samtycke vore tillåten, då medicinska skäl föreläge för densammas företagande, antoges allmänt, med stöd av de sedvanerättsligt erkända reglerna om eljest straffbara gärningars rättsenlighet vid s. k. nödfall. Om åtgärden däremot vore indicerad på annan grund (eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk), vore meningarna delade, i det att från åtskilliga håll, däribland av 1927 års sakkunniga, förfäktats att handlingen under sådana förhållanden trots samtycket aldrig kunde vara rättsenlig, under det att det från annat håll gjordes gällande att handlingen vid förhandenvaron av någon av dessa indikationer jämte samtycke av den saken anginge kunde vara tillåten. Om den i ett enskilt fall också vore tillåten, berodde enligt sistnämnda uppfattning uppenbarligen på styrkan av det intresse, som påkallade åtgärden. Att uppdraga gränsen mellan de fall där detta intresse hade tillräcklig styrka för att göra handlingen tillåten och där det icke hade denna styrka, hade emellertid uppenbarligen icke kunnat ske under den teoretiska diskussionen och kunde överhuvud ej på ett uttömmande sätt ske genom uppställandet av en allmän formel. — Vad därefter anginge de fall då ett giltigt samtycke till åtgärdens företagande icke kunde lämnas på grund av bristande kapacitet hos den som skulle steriliseras, kunde först erinras därom, att dessa fall vore de som hade den största betydelsen. Sterilisering vore nämligen i främsta rummet påkallad beträffande rättsinkapabla personer. Rörande steriliseringens tillåtlighet i dessa fall vore det uppenbart, att de som ansåge att sterilisering på andra indikationer än medicinska f. n. vore otillåten även då felfritt samtycke föreläge, uppenbarligen med så mycket större skäl måste anse att sterilisering vore otillåten, då i motsvarande fall sådant samtycke icke kunde lämnas. Vad däremot anginge dem, som ansåge att sterilisering vid samtycke och tillräcklig indikation vore tillåten, ansåge de visserligen ofta att sterilisering vid enahanda indikation kunde vara tillåten även då giltigt samtycke icke kunde lämnas. I vilken utsträckning och under vilka ytterligare förutsättningar (eventuellt det egna samtykets ersättande med samtycke från målsman) en sterilisering i dessa fall vore tillåten, syntes emellertid även bland företrädarna av ifrågavarande mindre stränga uppfattning vara föremål för osäkerhet.

Lagstiftning angående sterilisering har genomförts i en del främmande länder, sålunda i åtskilliga av Amerikas förenta stater, i en av provinserna i Canada, i Danmark, i en av de schweiziska kantonerna samt nyligen i Tyskland, varjämte förslag till steriliseringslagar framlagts i Norge och Finland. Angående innehållet i främmande lagar och lagförslag hänvisas till de redogörelser härutinnan som förekomma i de båda förut omnämnda av särskilda sakkunniga avgivna betänkandena i ämnet.

Historik.

Här i riket bragtes steriliseringsfrågan första gången under statsmakternas prövning genom en motion (I:38) vid 1922 års riksdag. I motionen hemställdes att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning under vilka förhållanden sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare, kunde äga rum samt för riksdagen framlägga det lagförslag vartill denna utredning kunde giva anledning.

Andra lagutskottets utlåtande (nr 24) över motionen innehåller huvudsakligen följande.

Utskottet ansåge, att det för staten måste framstå såsom en angelägenhet av synnerlig vikt att om möjligt försöka hindra de psykiskt defektas fortplantning. Denna fråga hade också blivit beaktad inom vårt lands äktenskapslagstiftning genom förbudet för vissa psykiskt defekta att ingå äktenskap. Emellertid bleve detta förbud illusoriskt, så länge de, mot vilka förbudet vore riktat, hade möjlighet att utan äktenskap sätta barn till världen. Utskottet vore av den uppfattningen, att ett samhällsintresse här föreläge av sådan betydelse, att det med allt fog kunde ifrågasättas rätt för samhället att medelst av motionären föreslagen åtgärd inskrida till förebyggande av det missförhållandet, att personer, för vilka äktenskapsförbud vore stadgat av rashygieniska skäl, dock fortplantade sig. Angående förutsättningarna och de närmare formerna för ett dylikt ingripande syntes erforderlig reglering böra äga rum genom lagstiftning. Detta borde dock ske först efter en fullt betryggande och allsidig utredning, varför utskottet anslöte sig till motionärens hemställan om en framställning till Kungl. Maj:t i dylikt syfte. Utskottet ansåge sig emellertid böra framhålla vissa av de synpunkter, som enligt utskottets mening borde vid utredningen komma under närmare bedömande. Vad då först anginge de olika metoderna för sterilisering, syntes kastrering icke för någotdera könets del böra komma i fråga med hänsyn till de ej sällan svåra fysiska och psykiska rubbningar, som denna operation förorsakade. Ej heller borde röntgenbehandling ifrågakomma. Däremot talade enligt utskottets förmenande både humanitära och praktiska skäl för att av hittills kända steriliseringsmetoder endast angiektomi, respektive salpingektomi, borde tillåtas. Dessa operationer vore nämligen i och för sig av synnerligen enkel beskaffenhet och förorsakade icke några följsymptom. Vad därefter anginge de grupper, som enligt motionen kunde ifrågasättas böra inbegripas under blivande lagstiftning å området, så vore enligt

utskottets mening behovet av steriliseringsåtgärder störst beträffande sinnesslöa, av vilka, därest sterilisering ägde rum, ett avsevärt antal icke såsom nu skulle behöva hållas internerade å anstalt. Vad de sinnessjuka anginge, så torde det ifrågavarande spörsmålet icke hava samma betydelse, då det stora flertalet sinnessjuka i allt fall på grund av sjukdomens yttringar vore i behov av vård å sinnessjukhus, och anstaltsplatser också funnes för det stora flertalet vårdbehövande sinnessjuka. I öfrigt syntes allenast sådana sinnessjuka, vilkas sjukdom vore av varaktig art eller av periodiskt återkommande natur, böra kunna göras till föremål för sterilisering. Härför talade icke blott rashygieniska utan även yttre sociala skäl såsom oförmåga att fylla föräldraplikten o. s. v. Vad därefter de fallandesjuka beträffade, så syntes det från såväl humanitär som rashygienisk synpunkt finnas ett visst fog för att utsträcka medgivandet till sterilisering att gälla alla sådana i fruktbarhetsåldern varande psykiskt normala personer, som lede av fallandesot, vilken härrörde av övervägande inre orsaker. Det erinrades, att i motionen fråga varit väckt om rätt till sterilisering av vissa brottslingkategorier, men funne emellertid utskottet vägende skäl tala för att ett steriliseringsförfarande i rashygieniskt intresse för närvarande begränsades att gälla allenast sådana individer, för vilka äktenskapsförbud vore stadgat. Vidare förklarade sig utskottet ansluta sig till ståndpunkten, att i utredningen icke borde innefattas frågan om *obligatorisk* sterilisering, utan att densamma endast skulle gälla fastställande av regler, när sterilisering av sociala skäl vore *tillåten*. Uti en blivande lagstiftning borde till förhindrande av missbruk inrymmas noggranna föreskrifter rörande bestämmanderätten till och sättet för operationens utförande m. m. Vad särskilt bestämmanderätten beträffade uttalades, att det i vissa fall, såsom i fråga om sinnesslöa, måhända icke behövde möta några betänkligheter att låta den enskilde läkaren besluta om sterilisering eller eventuellt att låta åtgärden vara beroende av två läkares samstämmiga uppfattning. I fråga om fallandesjuka och sinnessjuka vore det däremot måhända lämpligast att överlämna avgörandet åt medicinalstyrelsen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning under vilka förutsättningar och i vilken ordning sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka måtte kunna företagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan och avlät den 2 juni 1922 skrivelse (nr 250) i ärendet till Kungl. Maj:t.

Med anledning av riksdagens skrivelse inforrades från medicinalstyrelsen utredning under vilka förutsättningar och i vilken ordning sterilisering av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka skulle kunna företagas. Medicinalstyrelsen avlämnade den begärda utredningen den 28 oktober 1924. Vid densamma fanns fogat ett av styrelsen för statens institut för rasbiologi den 2 oktober 1923 avgivet yttrande. Medicinalstyrelsen hemställde i sin skrivelse att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt särskilt tillkallade representanter för juridik, psykiatri och kirurgi att verkställa ut-

redning av frågan om sterilisering på humanitära skäl av vissa sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka samt att avgiva förslag till lagbestämmelser härom.

Ärendet anmäldes inför Kungl. Maj:t den 30 oktober 1927. Därvid anförde dåvarande chefen för socialdepartementet bland annat följande.

Omvårdnaden av de svaga och hjälplösa i samhället hade alltmera utvecklats och fördjupats. Från denna omvårdnad vore steget icke långt till åtgärder i syfte att förebygga födelsen av individer, vilka enligt vad med säkerhet kunde förutses, måste bliva till en börda för sig själva och andra.

Innan man kunde bestämma sig för vissa statsåtgärder, krävdes en grundlig och allsidig utredning. Beträffande grunderna för den blivande utredningen torde man delvis kunna följa andra lagutskottets uttalanden. Departementschefen ansåge sålunda lika med utskottet, att den krets av personer, för vilka en ifrågasatt lagstiftning skulle gälla, i första hand kunde tänkas begränsad till det område, som innefattades av den gällande lagstiftningen om äktenskapsförbud. Detta borde dock icke utesluta att vid utredningen undersöktes huruvida med den ovan angivna utgångspunkten en ännu snävare avgränsning kunde befinnas lämpligare. Vad beträffade frågan, huruvida lagstiftningen borde bereda möjlighet att framtinga sterilisering eller om den blott skulle legalisera frivilligt undergående av sådan åtgärd, intoge departementschefen i huvudsak samma ståndpunkt som utskottet (vilket uttalat sig för det senare alternativet). Därvid borde dock beaktas att kravet på frivillighet i vanlig mening endast kunde upprätthållas beträffande dem, som vore vid sina sinnens bruk. Särskilt beträffande huvudparten av de sinnesslöa kunde ju något verkligt medgivande från vederbörande själv icke komma till stånd, men detta borde icke få utgöra avgörande hinder för sterilisering. I vad mån i dylika fall begäran eller godkännande av förmyndare eller den, som eljest hade vårdnaden om vederbörande, borde vara förutsättning, vore en fråga, som borde behandlas vid utredningen. I fråga om det sätt på vilket sterilisering skulle ske, borde vid utredningen samtliga metoder, som kunde komma i fråga, bliva föremål för övervägande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut nämnda den 30 oktober 1927 tillkallades den 30 december samma år av chefen för socialdepartementet särskilda sakkunniga att inom sagda departement biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag angående medgivande till sterilisering i vissa fall av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka.

De sålunda tillkallade sakkunniga — häradshövdingen G. Lindstedt samt professorerna E. Essen-Möller, E. Sjövall och V. Wigert — avlämnade den 30 april 1929 det förut omnämnda betänkandet med förslag till steriliseringslag (1929 års betänkande).

Enligt förslaget — som bygger på den uppfattningen att enligt gällande svensk rätt sterilisering även med vederbörandes samtycke så gott som undantagslöst är rättsstridig såvida den icke företages på rent medicinsk indikation — skulle sterilisering vara tillåten *dels* i det fall då grundad anledning föreligger till antagande att någon på grund av arvsanlag kom-

mer att till sina barn överföra sinnessjukdom, sinnesslöhet eller fallandesot, som gör dem oförmögna att taga vård om sig själva (eugenisk indikation), och dels i det fall då någon på grund av sjukdom som nyss nämnts är varaktigt ur stånd att handhåva vårdnaden om sina barn och skäl äro att antaga att sjukdomen är ärftlig (såväl social som eugenisk indikation). Emellertid skulle sterilisering ej få företagas å någon utan att han med insikt om åtgärdens innebörd samtyckt därtill. Den vars sinnesbeskaffenhet är sådan att han icke kan inse åtgärdens innebörd skulle således icke kunna steriliseras. Enligt förslaget skulle sterilisering på enbart social grund (oförmåga att handhåva vårdnaden om sin barn) icke vara tillåten. Sterilisering på grund av medicinsk indikation regleras icke i förslaget. Detsamma innehåller ej heller några bestämmelser rörande sterilisering i kriminalpolitiskt syfte. Vad beträffar kastrering i förebyggande syfte av sedlighetsförbrytare och sexuellt abnorma, funno de sakkunniga att den rent medicinska indikationen för kastrering i dessa fall ökades tämligen jämsides med samhällsrisken, varför det vore befogat att här utan särskild lagstiftning lägga rätten till sterilisering i läkarens hand. — Prövning av frågan huruvida sådana omständigheter äro för handen att sterilisering enligt den föreslagna lagen får företagas skulle alltid verkställas av medicinalstyrelsen. — Sterilisering skulle enligt förslaget få ske endast genom ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad. Genom denna bestämmelse avsågo de sakkunniga att utesluta kastrering. Steriliseringsoperationen skulle verkställas å lasarett eller sjukstuga av där anställd läkare.

Över betänkandet avgåvos yttranden av fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen — efter hörande av hospitalsdirektionerna i riket samt psykiatriska föreningen, centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund och svenska läkaresällskapet — av överståthållarämbetet och länsstyrelserna, medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, Karolinska institutets lärarkollegium ävensom av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

I flera av yttrandena, bland dem medicinalstyrelsens, uttalades den uppfattningen att lagstiftning angående sterilisering av rättskapabla vore onödig. Enligt gällande rätt finge det nämligen, under förutsättning att eugeniska eller sociala indikationer föreläge, anses tillåtet för en läkare att företaga sterilisering av en rättskapabel person som därtill lämnat sitt samtycke. Lagstiftningen borde således begränsas att avse sådana personer, som på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten vore ur stånd att bedöma och taga ställning till steriliseringsåtgärden och som därför icke kunde lämna ett rättsligen bindande samtycke. I åtskilliga yttranden erinrades vidare mot förslaget att de eugeniska indikationerna erhållit ett dominerande inflytande på beaktning av de sociala. — En utförlig redogörelse för innehållet i yttrandena lämnas i det av professor Bergendal avlämnade betänkandet i ämnet.

Även vid 1933 års riksdag kom steriliseringsfrågan under prövning på grund av en motion (I:188). I motionen framhölls att det vore nödvändigt att 1929 års lagförslag utvidgades i ett par hänseenden, för att detsamma skulle kunna bli till något gagn. I detta avseende framhölls dels att sterilisering borde få företagas å sinnessjuka och sinnesslöa även då enbart sociala indikationer föreläge, dels att möjlighet borde öppnas för sterilisering av sådana personer som på grund av bristande insikt om steriliseringens innebörd ej kunde rättsligen samtycka till undergående av sterilisering, dels ock att lagen uttryckligen borde medgiva att kastring företoges å sedlighetsförbrytare eller sexuellt perversa personer som själva framställde begäran härom. Motionären anförde slutligen:

I själva verket vore det en av chefen för justitiedepartementet igångsatt utredning i abortfrågan, som vore den närmaste anledningen till motionen, då enligt motionärens förmenande steriliseringsfrågan hade ett intimt samband med nämnda fråga. I de fall, där motionären tillstyrkt abort på rashygieniska grunder, hade han samtidigt förordat, att sterilisering också företoges, innan kvinnan utskreves från sjukhuset, enär det eljest i dylikt fall skulle kunna inträffa, att nytt havandeskap snart föreläge och därmed förnyad begäran om abort av rashygieniska skäl gjordes.

Under hänvisning till vad som såhunda anförts hemställde motionären att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetandet av ett nytt förslag till steriliseringslag i samband med den pågående utredningen i abortfrågan.

I utlåtande (nr 12) över motionen yttrade andra lagutskottet:

Utskottet ansåge för sin del, att varsamhet vore av nöden, då det gällde att giva lagbestämmelser på ett område av den grannliga beskaffenhet som det förevarande. I de sakkunnigas förslag hade emellertid enligt utskottets mening föreskrivits strängare villkor för den ifrågasatta lagens tillämplighet, än som av omständigheterna kunde anses betingade. Mot förslaget kunde särskilt erinras, att den rashygieniska — ärflighetsteoretiska — principen i allt för hög grad fått undantränga de sociala och humanitära synpunkterna, att samtycke till steriliseringsåtgärden under insikt om dess innebörd för alla fall gjorts till villkor för vidtagande av förfarandet samt att, så som lagförslaget avfattats, en legalisering av steriliseringsåtgärder under de förutsättningar, som däri angivits, motsättningsvis skulle komma att medföra en kriminalisering av andra än de få fall, som ginge in under lagförslagets regler. Skulle förslaget upphöjas till lag, komme densamma att bli tillämplig allenast i ringa utsträckning och ofta icke i sådana fall, där steriliseringsåtgärder enligt utskottets mening vore särskilt påkallade. — Utskottet ville för övrigt ifrågasätta, huruvida icke till vinnande av vissa lättnader vid avgörandet av frågan, om sterilisering skulle få ske, detta avgörande skulle kunna under vissa garantier överlämnas åt två läkare i stället för — såsom de sakkunniga föreslagit — åt medicinalstyrelsen. Utskottet funne sig icke hava anledning frånträda den ståndpunkt, som utskottet i förevarande fråga intagit redan vid 1922 års riksdag. En steriliseringslag i vårt land borde enligt utskottets förmenande vila på de principer, som utskottet i sitt vid nämnda riksdag avgivna utlåtande, nr 24, närmare utvecklat. Med hänsyn till vad i det föregående anförts ansåge sig utskottet böra föreslå, att riksdagen ville

hemställa om ny utredning i steriliseringsfrågan, därvid särskilt avseende borde fästas vid vad utskottet år 1922 och här ovan anført. Visserligen kunde i fall av särskild beskaffenhet ett visst sammanhang finnas mellan frågorna om legalisering av abort och av sterilisering. Utskottet kunde emellertid icke ansluta sig till den uppfattningen, att utredningen av dessa båda spörsmål behöfve bedrivs i ett sammanhang. Skäl förelåge till antagande, att, om frågorna skulle sammanföras, detta skulle hava till följd dröjsmål med steriliseringsfrågans lösning. Utskottet ansåge emellertid önskvärt, att lagstiftning i sistnämnda fråga skyndsamt åstadkommes.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville under hänsynstagande till av utskottet anförda synpunkter i ämnet låta verkställa förnyad utredning under vilka förutsättningar och i vilken ordning sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka skulle kunna företagas samt för riksdagen skyndsamt framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan bifölls av kamrarna. Riksdagens beslut anmäldes för Kungl. Maj:t genom skrivelse den 10 mars 1933 (nr 86).

Den 8 i samma månad anmodades professor Bergendal — som tidigare tillkallats att i egenskap av sakkunnig inom justitiedepartementet biträda med verkställande av utredning angående partiella reformer på strafflagstiftningens område — att verkställa ytterligare erforderlig utredning i steriliseringsfrågan samt inkomma med förslag till lagstiftning i ämnet.

Såsom förut omnämnts avlämnade Bergendal den 22 juli 1933 betänkande med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande personer (*1933 års betänkande*). Vid utredningen har Bergendal jämlikt Kungl. Maj:ts förordnande biträts av hovrättsassessorn Maths Heüman.

Över betänkandet hava yttranden avgivits av fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, styrelsen för statens institut för rasbiologi, medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, Karolinska institutets lärarkollegium, interneringsnämnden, statens inspektör för fattigvård och barnavård, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, psykiatriska föreningen, centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund ävensom av svenska läkaresällskapet.

Lagförslagets räckvidd.

1933 års betänkande vilar på den grundtanken att i princip endast frivillig sterilisering får ifrågakomma. Den sakkunnige hänvisar i detta hänseende därtill att såväl andra lagutskottets utlåtanden vid 1922 och 1933 års riksdagar som ock 1929 års betänkande samt det övervägande

antalet av de myndigheter och sammanslutningar, som avgivit yttranden över nämnda betänkande, utgått från att en blivande lagstiftning icke skulle medgiva tvångsterilisering utan endast reglera under vilka förutsättningar frivillig sterilisering finge företagas. Frivillighetsprincipen har emellertid i förslaget icke ansetts böra sträckas så långt, att den skulle utesluta att sterilisering verkställdes i sådana fall då den som ifrågasättes skola undergå sterilisering lider av sådan rubbning av förstånds- eller viljeverksamheten (själsverksamheten) att han icke kan avgiva ett i rättslig mening giltigt samtycke till sterilisering. Beträffande den i flertalet yttranden över 1929 års betänkande uttalade meningen att ett upprätthållande av frivillighetsprincipen i fråga om dessa fall skulle medföra att de syften som med lagstiftningen avsåges endast i mycket obetydlig mån komme att realiseras, har den sakkunnige funnit densamma icke kunna motsägas. En steriliseringslag måste därför, om den skall få någon praktisk betydelse, enligt den sakkunniges mening lämna möjlighet öppen för sterilisering av inkapabla.

I några av yttrandena över förslaget beröres frågan huruvida tvångsterilisering — närmast tvångskastrering av sedlighetsförbrytare — bör föreskrivas.

I ett vid utlåtandet från rasbiologiska institutet fogat särskilt yttrande av *professor N. von Hofsten* uttalas sålunda den meningen, att starka skäl finnas för en lagligt reglerad sterilisering genom kastrering av vissa kategorier av sedlighetsförbrytare.

Centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund anser att — oberoende av det föreliggande lagförslagets öde — bör tagas under överbägande om icke ett verkligt steriliseringstvång bör komma till stånd i vissa fall. Styrelsen förklarar sig därvid syfta i främsta rummet på vissa kategorier av förbrytare, särskilt sedlighetsförbrytare, för vilkas vidkommande likvisst endast kastrering kunde komma i fråga såsom effektiv åtgärd. Det vore ett allmänt intresse att få dessa individer, som utgjorde en den mest påtagliga och allvarliga samhällsfara, oskadliggjorda. En hel del av dem vore icke i övrigt asociala utan skulle, om könsdriften utsläcktes hos dem, undslippa en annars nödvändig kanske långvarig och sträng internering och göras till nyttiga samhällsmedlemmar. Om kastreringens effektivitet liksom också om dess vådor ur hälsosynpunkt vore väl meningarna något delade. Från Danmark, där sedan 1929 enligt gällande lag tillstånd kunde lämnas till kastrering av sådana förbrytare med deras eget samtycke, föreläge dock mycket gynnsamma erfarenheter av lagens verkningar.

Svenska läkaresällskapet har framkastat den frågan om icke, sedan den föreslagna lagen trätt i kraft, tiden vore inne för en utredning rörande eventuell komplettering av lagen om steriliserings tillstånd med lag om obligatorisk sterilisering — på sociala och rashygieniska samt kriminalpolitiska indikationer — av dels vissa sinnesslöa, dels sinnessjuka och

psykopatiska förbrytare. I detta sammanhang ville sällskapet framhålla att rasförbättring genom sterilisering knappast vore att i märkbar grad påräkna utan i viss mån obligatoriskt genomförande. Beträffande oskadliggörande av vissa sexualförbrytare visade erfarenheten att kastrering vore den på samma gång humanaste och mest effektiva åtgärden.

Medicinalstyrelsen anser i sitt yttrande förslagets ståndpunkt att icke upptaga tvångsterilisering i egentlig mening tillfyllest motiverad.

Fångvårdsstyrelsen finner att i betänkandet övertygande skäl anförts för att frågan om sterilisering av kriminalpolitiska hänsyn utan vederbörandes samtycke bör åtminstone för närvarande besvaras nekande.

Under erinran att i några av yttrandena över 1929 års betänkande — däribland medicinalstyrelsens — den uppfattningen uttalats, att en blivande steriliseringslag endast borde reglera under vilka förutsättningar sterilisering finge verkställas beträffande de inkapabla, anföres i 1933 års betänkande i fråga om lagstiftningens omfattning huvudsakligen följande:

Utgångspunkten i de ifrågavarande yttrandena hade varit att lagbestämmelser rörande sterilisering av fullt rättskapabla personer vore onödiga, då det redan enligt gällande rätt vore tillåtet att verkställa sterilisering av en rättskapabel person, under förutsättning dels att han samtyckt därtill och dels att bärande skäl av medicinsk, kriminalpolitisk, humanitär, social eller eugenisk natur talade för åtgärdens företagande. En lagstiftning, som detaljerat reglerade förutsättningarna för sterilisering av rättskapabla, kunde till och med bli till skada, då fråga vore om ett område, där praxis anvisade den bästa lösningen. Denna ståndpunkt, som intagits av medicinalstyrelsen, syntes vara väl grundad. I det nu framlagda lagförslaget gäves ej heller några bestämmelser om sterilisering av sådana personer, som kunde lämna ett giltigt samtycke till att steriliseras. Till grund för den sålunda intagna ståndpunkten låge följande överväganden.

Därest lagstiftningen skulle giva regler om tillåtligheten av sterilisering å rättskapabla personer, syntes den böra uttömmande angiva i vilka fall sterilisering å sådana personer vore tillåten (bortsett från de fall, då operationen företogs på medicinsk indikation, vid vilka steriliseringens tillåtlighet överhuvud icke ifrågasatts). Därest lagen endast angäve vissa fall, låt vara de vanligast förekommande, då sterilisering finge företagas, uppstode fara för att den slutsatsen komme att dragas — åtminstone av läkaren, som bleve anmodad att företaga en steriliseringsoperation — att sterilisering icke vore tillåten i andra fall än de i lagen angivna. Om en lagstiftning som omfattade även rättskapabla komme till stånd, borde denna alltså reglera spörsmålet om sterilisering av rättskapabla i hela dess vidd (alltjämt bortsett från sterilisering på medicinsk indikation). Av praktiska skäl torde det vara omöjligt att anordna denna lagstiftning så, att i lagen gäves en detaljerad uppräknin g av de fall, där sterilisering vore tillåten. En sådan lagstiftning torde dessutom kunna medföra direkta olägenheter genom att lägga hinder i vägen för praxis att — på grund av ändrad uppfattning om samhällets intresse av åtgärdens företagande — utvidga eller inskränka det område, inom vilket sterilisering vore tillåten. Det syntes därför vara nödvändigt att anordna en dylik lagstiftning så,

att åt de bestämmelser, som reglerade förutsättningarna för sterilisering, gäves en allmän avfattning t. ex. att sterilisering finge företagas å en rättskapabel person, som själv framställde begäran därom, såvitt bärande skäl av kriminalpolitisk, humanitär, social eller eugenisk natur talade för åtgärdens företagande. Värdet av ett sådant stadgande syntes emellertid vara ganska tvivelaktigt. Stadgandet torde icke i någon nämnvärd grad underlätta den prövning, som läkaren måste företaga, om en sterilisering i det ifrågasatta fallet kunde anses tillåten. Stadgandet syntes ej heller med hänsyn till sin vaga formulering vara ägnat att utgöra någon garanti mot ett befarat missbruk av steriliseringsrätten. Det enda värdet med en sådan lagstiftning syntes ligga däri, att lagen — för undanröjande av möjligen befintlig ovisshet — uttryckligen utsade, att sterilisering som företoges på kriminalpolitiska, humanitära, sociala eller eugeniska grunder kunde vara tillåten. Därest inom läkarkretsar förefunnos en mera allmänt spridd uppfattning att sterilisering med samtycke å rättskapabla personer endast finge företagas, då medicinska indikationer föreläge, men ej då kriminalpolitiska, humanitära, sociala eller eugeniska skäl gjorde en sterilisering önskvärd, vore det kanske påkallat, att det i en blivande laguttryckligen utsades, att sterilisering av en rättskapabel person med dennes samtycke vore tillåten, även då den företoges på nyss angivna skäl. En granskning av de läkaruttalanden i steriliseringsfrågan, som gjorts med anledning av 1929 års betänkande, gäve emellertid knappast stöd för antagandet att en sådan uppfattning vore mera allmänt omfattad. Emellertid, även om en sådan åsikt på något håll nu skulle råda, kunde det, därest en blivande lagstiftning medgäve sterilisering av icke rättskapabla under förutsättning av att vissa indikationer föreläge, i varje fall icke råda tvekan därom att sterilisering med samtycke av rättskapabla kunde vara rättsenlig. På nu anförda skäl syntes en reglering av rätten att sterilisera rättskapabla personer varken vara nödvändig eller ens nyttig.

Under erinran att medicinalstyrelsen i sitt yttrande över 1929 års betänkande föreslagit att i administrativ ordning borde utfärdas vissa bestämmelser rörande sterilisering av rättskapabla med deras samtycke, anföres i 1933 års betänkande att frågan huruvida och i vilken omfattning sådana bestämmelser borde meddelas icke ansetts böra upptagas till behandling i förslaget.

Spörsmålet huruvida en lagstiftning i steriliseringsfrågan kan — såsom skett i det senast framlagda förslaget — för närvarande begränsas att gälla allenast personer vilka på grund av rubbning av själsvärksamheten sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering eller den bör upptaga jämväl bestämmelser om sterilisering av rättskapabla, är föremål för behandling i flera av de inkomna yttrandena. Därvid uttalas i några yttranden den meningen att en lagstiftning i ämnet bör angiva under vilka förutsättningar sterilisering å rättskapabla är tillåten; i andra yttranden föreslås allenast att i administrativ ordning utfärdas vissa föreskrifter om skyldighet för läkare som verkställer sterilisering å rättskapabel att därom — efter ingreppets verkställande — insända berättelse till medicinalstyrelsen.

Psykiatriska föreningen är av den uppfattningen att flertalet sterilise-

ringar komma att gälla personer vilka icke åsyftas i förslaget utan vilka antingen äro psykiskt friska eller vilka, trots att de äro sinnessjuka eller sinnesslöa, besitta förmåga att lämna giltigt samtycke till ingreppet. Föreningen anser att förslaget genom den ståndpunkt det enligt uttalanden i motiven intager till frågan om sterilisering av sådana personer lägger i den enskilde läkarens hand en befogenhet som icke motsvaras av den kompetens som envar läkare kan antagas besitta. Föreningen anför vidare:

Då frågan om sterilisering av rättskapabla på så vida grunder, som förslaget åsyftade, icke torde ställa mindre krav på läkarens sakkunskap än vad som vore fallet med sterilisering av rättsinkapabla och då det torde vara ännu mera betydelsefullt, att steriliseringen av rättskapabla endast komme att ske 'på bärande skäl', än att så bleve fallet med rättsinkapabla, syntes det föreningen att såväl hänsyn till de rättskapabla, som borde steriliseras, som konsekvens krävde, att jämväl indikationerna i dessa fall bleve föremål för en prövning av en instans med allsidig kompetens. Såsom en minimifordran ansåge sig föreningen böra med eftertryck framhålla, att bestämmelser utfärdades, varigenom medicinalstyrelsen bereddes möjlighet att överblicka all sterilisering, sålunda även av rättsligt kapabla, så att åtgärder i tid måtte kunna vidtagas, därest tendenser till missbruk skulle yppa sig.

Styrelsen för statens institut för rasbiologi yttrar i anledning av betänkandets innehåll i nu förevarande hänseende följande:

Det syntes styrelsen synnerligen tvivelaktigt, huruvida sterilisering å rättskapabla personer med deras samtycke redan nu vore tillåten i den utsträckning, som i betänkandet anförts. Att medicinska skäl kunde berättiga därtill, vore väl självfallet, men att därmed de övriga angivna grunderna borde likställas, vore långt ifrån ostridigt. Ett sådant likställande vore särskilt betänkligt, om det lämnades öppet, huru prövningen av förutsättningarna för sterilisering i detta fall skulle ske. En reglering härav vore ingalunda av underordnad vikt utan borde ske lika noggrant och i lika grad under tillgodoseende av skilda synpunkter som regleringen av sterilisering av icke rättskapabla personer. Det vore alltför optimistiskt att antaga, att avgörandet i det stora hela kunde med trygghet överlämnas åt den enskilde läkarens eget fria bedömande.

Även om den ståndpunkt betänkandet intagit i detta hänseende vore grundad och sålunda kunde sägas redan nu vara den svenska rättens, vore det dock icke ofarligt att nu lämna ämnet i det hela oreglerat. Ty det vore en väsentlig skillnad mellan det läge, vari vi nu befunne oss, och det läge, vari vi komme, efter det den nya lagstiftningen trätt i kraft. På grund av den osäkerhet, som dock nu rådde rörande tillåtligheten av sterilisering av rättskapabla med deras samtycke, så snart icke medicinska skäl därför föreläge, måste för närvarande denna tillåtlighet i det enskilda fallet prövas med den största försiktighet, under det att ett auktoritativt uttalande, om också blott i form av motiv till en lag i ämnet, rörande sådan tillåtlighet med fog kunde befaras medföra en vida mindre noggrannhet och kanske till och med en viss slapphet vid prövandet av grunderna för ifrågasatta steriliseringar.

På grund av vad sålunda anförts, ville styrelsen förorda att, om lagen rörande sterilisering av icke rättskapabla genomfördes, en betryggande reglering också av förutsättningarna för sterilisering av rättskapabla

åvägabringades. För utarbetande av förslag härom erfordrades enligt styrelsens mening en allsidig utredning i ämnet, varvid alla olika synpunkter, som vore av betydelse för frågans bedömande, och sålunda även de allmänt rasbiologiska borde få äga tillfälle att göra sig gällande. Skulle likväl Kungl. Maj:t finna lämpligt, att lagstiftning rörande sterilisering av icke rättskapabla personer enbart komme till stånd, måste det enligt styrelsens mening oavvisligen krävas ett uttryckligt fastslående därav, att den i betänkandet uttalade satsen rörande sterilisering av rättskapabla icke i sin allmänna lydelse vore oomtvistlig, utan att denna fråga alltjämt vore öppen.

Under hänvisning till att förslaget endast reglerar vissa fall då, oaktat giltigt samtycke till sterilisering ej kan ernås, sådan dock må ske, uttalar *fångvårdsstyrelsen*, att en viss fara måste förefinnas att härav drages den slutsatsen att sterilisering är tillåten i alla fall då ett giltigt samtycke till åtgärden föreligger. Då emellertid så icke torde vara fallet, bör enligt styrelsens mening i lag angivas i vilken omfattning sterilisering med vederbörandes samtycke må äga rum.

Interneringsnämnden förklarar sig vara böjd att biträda den i betänkandet uttalade uppfattningen rörande svensk rätts ställning till frågan om tillåtligheten av sterilisering å rättskapabla men framhåller att denna uppfattning icke står oemotsagd. Nämnden anför vidare:

Då förslaget avsåge att stadga ett undantag från en icke lagfäst princip, vars överensstämmelse med gällande svensk rätt vore omdiskuterad, ville nämnden ifrågasätta, huruvida icke principen borde fastslås i lag. Härigenom bleve tillika omfattningen av tillåten sterilisering angiven och ett underlag skapat för lagbestämmelser beträffande de fall, då sterilisering funnes nödig, utan att giltigt samtycke kunnat inhämtas. Det norska förslaget i ämnet hade gått denna väg. Enligt interneringsnämndens mening borde således i lagen upptagas ett stadgande därom, att å den som begärde att varda steriliserad sterilisering finge utföras, där åtgärden vore påkallad av ett berättigat intresse.

Medicinalstyrelsen anser av förslaget indirekt framgå att sterilisering av rättskapabel person företagen på bärande skäl med hans samtycke är rättsenlig, samt framhåller att styrelsen i sitt yttrande över 1929 års betänkande uttalat sig för ett sådant indirekt legaliserande av steriliseringens tillåtlighet. Styrelsen förmåler vidare:

I sitt nyssnämnda yttrande hade styrelsen emellertid företrätt den meningen, att steriliseringsförfarandet jämväl i fråga om rättskapabla icke borde lämnas utan kontroll utan regleras genom vissa i administrativ ordning utfärdade bestämmelser. Styrelsen förordade sålunda anmälningsplikt rörande samtliga utförda steriliseringar, varigenom styrelsen — och genom dess sammanställning av anmälningarna såväl vederbörande statsmyndigheter som läkarna — bleve i tillfälle att i olika detaljer följa utvecklingen framför allt i fråga om indikationernas tillämpning, och ett underlag skapades för initiativ till positiv lagstiftning, därest missbruk skulle visa sig uppstå och göra en lag erforderlig. Vidare förordade styrelsen föreskrifter om samråd mellan minst två läkare och om operationens företagande på offentlig sjukvårdsinrättning eller på godkänd en-

skild anstalt, som härför ägde nödiga anordningar och utrustning och hade tillgång till läkare med erforderlig kompetens.

Frågan huruvida och i vilken omfattning administrativa föreskrifter i ämnet beträffande rättskapabla för närvarande borde meddelas hade icke ansetts böra upptagas till behandling i det förevarande förslaget. Styrelsen hade emellertid icke velat underlåta att ånyo påkalla beaktande av denna fråga och uttalade sig för erforderligheten av att föreskrifter av ifrågavarande art och innebörd utfärdades, därest lagbestämmelser rörande sterilisering begränsades till den omfattning förslaget angäve.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala vill understryka önskemålet om anmälningsskyldighet i varje fall av sterilisering å rättskapabel på annan än medicinsk indikation samt yttrar härom:

Om den av 1929 års sakkunniga inslagna vägen att endast legalisera sterilisering av vissa rättskapabla skulle medfört hinder för steriliseringsåtgärdens tillämpning i åtskilliga fall, där till synes fullt giltiga skäl till sterilisering förelegat, så inneslöte däremot det nya lagförslaget med dess obestämda legalisering av steriliseringsingrepp å rättskapabla på andra indikationer än medicinska (vilka senares rättsgiltighet aldrig ifrågasatts) ett riskmoment i annan riktning, i det det nya förslaget icke skänkte tillräckliga garantier mot ett allt för flitigt bruk av steriliseringsingrepp på rättskapabla, exempelvis om de sociala och humanitära indikationerna alltför starkt vidgades. Dessa risker kunde förutsättas öka efter en sådan lags ikraftträdande i samma grad som kännedomen om ingreppet och dess konsekvenser bleve mera spridd, detta så mycket mera, som den allmänna inställningen till dessa frågor under senaste tiden syntes ha undergått en påtaglig förändring. Det ville på nu anförda grunder synas fakulteten, som om man här borde söka en medelväg, som å ena sidan uttryckligt medgäve sterilisering av rättskapabla på andra än medicinska indikationer, men samtidigt skänkte betryggande garantier mot ett missbruk av denna frihet. Det ställde sig dock svårt att vinna sådana garantier genom att i en lag av ifrågavarande art lämna en uttömmande uppräknings- och gradering av de indikationer, som borde anses giltiga. Däremot skulle garantier kunna vinnas genom utfärdande av bestämmelser, att även sterilisering av rättskapabla skulle förutsätta medicinalstyrelsens medgivande, eller (såsom medicinalstyrelsen föreslagit i sitt yttrande över 1929 års förslag) att en var läkare som å en rättskapabel utförde sterilisering vore skyldig att härom avgiva anmälan till medicinalstyrelsen, upptagande bland annat en uttömmande redogörelse för de indikationer, som föranlett ingreppet. Om dessutom såsom den sakkunnige anført bestämmelser komme att utfärdas om tjänstemannaansvar i vissa hänseenden för samtliga legitimerade läkare, varigenom av dem utförda steriliseringsoperationer skulle få karaktären av tjänstehandling, skulle ytterligare garantier mot missbruk vinnas. Det förefölle fakulteten, som om anmälningsskyldighet för operationen tillsvidare finge anses motsvara kravet på garantier mot missbruk.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund anför att det, med utgångspunkten att det redan enligt gällande rätt är under vissa förutsättningar tillåtet att verkställa sterilisering av en rättskapabel person, synes angeläget att denna rätt kringgärdas av bestämmelser ägnade att tillgodose behovet av nödig kontroll och överblick. På grund härav vill fakulteten förorda, att de av medicinalstyrelsen i dess yttrande över 1929

års betänkande föreslagna bestämmelserna i sådant syfte utfärdas samtidigt med att det nu framlagda förslaget till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande personer antages.

På liknande sätt uttalar sig *Karolinska institutets lärarkollegium*, som anför:

Kollegiet funne det sannolikt, att sterilisering komme att utföras, utom på de rättsligt inkapabla, vilka lagen avsåge, på ett icke obetydligt antal rättskapabla, till exempel med lindriga psykiska defekter eller med sådan ärfthlighetskonstellation, att de hade skäl att frukta, att deras lyte skulle lämnas i arv till deras avkomma. Emellertid vore det tänkbart att fall kunde inträffa då sterilisering företoges på grund av misstolkade rashygieniska, sociala eller humanitära indikationer. Det vore därför önskvärt, att någon kontroll skapades även över steriliseringen av rättskapabla. En möjlighet till dylik kontroll, som tills vidare kunde anses tillfredsställande, funne kollegiet föreligga om anmälningsskyldighet till medicinalstyrelsen stadgades för alla steriliseringar, som företoges på andra än rent medicinska indikationer. Skulle det härvid visa sig att missbruk av den frivilliga steriliseringen i avsevärd utsträckning insmugit sig, finnes möjlighet att genom lagändring vidtaga korrektiv härutinnan.

Socialstyrelsen förordar jämväl bestämmelser om skyldighet att avlämna rapport rörande verkställda steriliseringar å rättskapabla. Styrelsen yttrar i denna fråga:

I och med att lagens tillämplighet inskränkts till att avse de rättsligt inkapabla, torde därav motsättningsvis följä, att frivillig sterilisering av rättskapabla personer finge betraktas såsom rättsenlig. Spörsmålet om rättsenligheten av ett under läkaransvar verkställt, på frivillighet grundat steriliseringsingrepp skulle därigenom på ett enligt styrelsens mening lyckligt sätt lösas under hänsynstagande till gällande medicinsk praxis. De på vissa håll uttalade farhågorna för missbruk av läkares steriliseringsrätt torde vara väsentligen ogrundade. Styrelsen förutsatte härvid, att annan person än läkare vore betagen rätt att verkställa sterilisering. Styrelsen förordade, i enlighet med sitt tidigare utlåtande, att rapporteringsskyldigheten till centralorganet finge omfatta jämväl fall av frivillig sterilisering och att denna skyldighet ej fastställdes i administrativ väg utan lagfästes.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård anser, att frågan om sterilisering av rättskapabla personer med deras samtycke bör bliva föremål för åtgärder i administrativ ordning.

Svenska läkaresällskapet förklarar sig med gillande hälsa tillkomsten av en lag med den syftning och den räckvidd som den föreslagna samt yttrar vidare beträffande sterilisering av rättskapabla följande:

I fråga om de farhågor som yppats eller kunde hysas att ett frigivande av steriliseringsåtgärder å rättskapabla skulle kunna ha icke önskvärda konsekvenser, i det att dels de eugeniska indikationernas sakkunniga bedömande i åtskilliga fall skulle överstiga den enskilde läkarens kompetens, dels möjligheter till missbruk skulle givas i form av en alltför liberal eller till och med löslig tillämpning av s. k. sociala eller hu-

manitära indikationer, önskade sällskapet göra det uttalande, att de nämnda farhågorna måhända icke kunde sägas sakna all grund; sällskapet hölle visserligen icke riskerna i detta avseende för så otvivelaktiga och betydande att tvekan om lagförslaget antagande därav kunde föranledas, men ansåge dock att uppmärksamhet av vederbörande myndigheter borde ägnas åt den verkan, tillstämmandet av sterilisering av rättskapabla personer komme att få i praktiken. Den önskvärda kontrollen över lagens praktiska konsekvenser kunde enligt sällskapets förmenande utövas genom på administrativ väg utfärdade föreskrifter om anmälningsplikt till central myndighet för varje steriliseringsoperation företagen på andra än klart medicinska indikationer.

Centralstyrelsen för Sveriges läkareförbund har gjort ett uttalande av liknande innehåll. Styrelsen finner det vara angeläget att trygghet i möjligaste mån skapas för att även de kapablas sterilisering kommer till utförande endast då den är fullt försvarlig. Det vore därför enligt styrelsens mening nödvändigt att på administrativ väg föreskrifter utfärdades om obligatorisk anmälningsplikt till central myndighet för alla steriliserande ingrepp, vilka gjorts på annan än uppenbart rent medicinsk indikation.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet som anser, att förslaget i flera avseenden fördelaktigt skiljer sig från 1929 års förslag, förmenar att hela problemet, rättsligt sett, förenklas därigenom att förslaget har avseende uteslutande på icke rättskapabla personer, och förbundet finner detta vara väl motiverat.

Redan tidigare har såväl Kungl. Maj:t som riksdagen — den senare vid två tillfällen — uttalat sin anslutning till tanken på en lagstiftning i steriliseringsfrågan. Vad angår den allmänna opinionens inställning till denna fråga, så torde åtminstone såvitt det gäller sterilisering av sinnesslöa råda en i stort sett enhällig mening därom att en lagstiftning som tillåter sterilisering och därigenom hindrar tillkomsten av mindervärdig avkomma är ur samhällets synpunkt befogad. Vid dessa förhållanden synes anledning icke föreligga att nu upptaga till bemötande de skäl som understundom åberopats emot företagande överhuvud av ingrepp genom sterilisering. Det må blott anmärkas att vad som kan anföras emot kastring icke utan vidare äger tillämpning i fråga om sterilisering i inskränkt mening. Såväl med hänsyn till själva det operativa ingreppets beskaffenhet som med hänsyn till verkningarna skiljer sig den senare åtgärden väsentligen från kastringen.

Under det att önskemålet om en lagstiftning angående sterilisering är allmänt, råda emellertid delade meningar beträffande denna lagstiftnings lämpliga omfattning. Det senast framlagda lagförslaget har begränsats att gälla vissa kategorier av personer, nämligen sådana som på grund av rubbning av själsverksamheten sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till företagande av sterilisering, och denna begränsning har vunnit anslut-

Departementschefen.

ning i flera av de inkomna yttrandena. Från en del håll framställes emellertid yrkande om att lagen bör erhålla allmän räckvidd och alltså angevna beträffande såväl rättskapabla som icke rättskapabla under vilka förutsättningar en sterilisering är tillåten. Härvid bortses dock från sterilisering, som betingas av medicinska skäl.

Innan jag ingår på frågan om lagstiftningens omfattning, torde jag böra beröra spörsmålet om tillåtligheten av sterilisering enligt gällande rätt. Uppenbarligen måste utformandet av en lagstiftning i frågan bliva beroende av vilken ställning den gällande rätten intager till sterilisering.

Såsom anföres i 1933 års betänkande läres såväl kastrering som sterilisering i inskränkt mening vara att anse såsom tillfogande av svår kroppsskada varom förmäles i 14 kap. 10 § strafflagen. Vad angår steriliseringsåtgärder som betingas av medicinska skäl, hava dessa allmänt ansetts tillåtna i samma utsträckning som andra jämförbara operativa ingrepp. Meningsskiljaktighet torde ej heller råda därom att en sterilisering som verkställts uppsåtligen utan samtycke av den steriliserade är straffbar såsom misshandel enligt nyssnämnda lagrum. När det gäller en sterilisering, för vilken föreligger samtycke och som företages på annan än medicinsk grund (eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk), gå meningarna däremot isär. I 1929 års betänkande har uttalats den åsikten att en sådan sterilisering trots samtycket aldrig kan vara rättsenlig. Från annat håll göres gällande att en dylik åtgärd kan vara tillåten. Sålunda har — såsom redan anmärkts — i några av yttrandena över 1929 års betänkande uttalats den uppfattningen, att det enligt gällande rätt vore tillåtet att verkställa sterilisering av en rättskapabel person under förutsättning dels att han samtyckt och dels att bärande skäl av eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk natur talade för åtgärdens företagande. I 1933 års betänkande anföres härom att sistnämnda ståndpunkt syntes den sakkunnige vara väl grundad.

I vår nu gällande strafflag saknas allmänna bestämmelser om verkan av samtycke från målsägandens sida till en eljest straffbar handling. Allmänt erkännes emellertid att i fråga om vissa gärningar straffbarheten kan hävas genom samtycke från målsäganden. Sålunda torde exempelvis enighet råda därom, att genom samtycke straffbarheten kan bortfalla för misshandel som ej är av svårare art än enligt 14 kap. 13 § strafflagen. Om samtyckets betydelse vid sterilisering — den vid sterilisering uppkomna skadan är på sätt förut anförts att hänföra under 10 § i nämnda kapitel — hava emellertid såsom framgår av det redan sagda olika åsikter uttalats. Här som eljest när det gäller att avgöra huruvida straffbarhet häves genom samtycke läres man hava att tillämpa den inom rättsvetenskapen¹ framförda principen, att samtycke till angrepp mot enskild upphäver brottsligheten, så snart icke samhället har ett så starkt intresse i angreppets uteblivande, att detta måste överväga den rätt till disposition över egna

¹ Jfr Svensk Juristtidning 1930 sid. 113 ff.

intressen, som rättsordningen i allmänhet tillägger den enskilde. Avgörandet enligt denna regel kan uppenbarligen utfalla olika beträffande skilda angrepp som därutinnan äro lika att de till sin yttre beskaffenhet äro hänförliga under en och samma straffbestämmelse. Tillämpad på sterilisering innebär regeln att man har att i varje särskilt fall emot varandra väga å ena sidan intresset — den enskildes ensamt eller den enskildes *och* samhällets — att genom ifrågavarande ingrepp tillkomsten av icke önskvärd avkomma förebygges och å andra sidan samhällets allmänna intresse att förhindra att någon tillfogas svår kroppsskada; samtycket gör handlingen rättsenlig där ej det senare intresset överväger det förra. Man får således skilja mellan sterilisering i ena och andra fallet. En sterilisering som endast uppbäres av vederbörandes omotiverade önskan att på ett effektivt och bekvämt sätt komma ifrån risken för avkomma skall uppenbarligen ej bedömas på samma sätt som en sterilisering, för vilken föreligger exempelvis klar eugenisk indikation.

Något rättsfall, i vilket frågan om samtyckets betydelse vid sterilisering blivit föremål för prövning, föreligger veterligen icke. Att emellertid den åsikt i saken som uttalats i 1933 års betänkande står i överensstämmelse med gällande rättsåskådning, därpå tyder bland annat just den omständigheten att frågan icke kommit under domstols behandling. Det är nämligen allmänt känt att gång efter annan steriliseringar — med samtycke — företagits på eugeniska, sociala eller humanitära skäl, men icke i något enda fall har såvitt känt är åtal anställt eller ens ifrågasatts. Det kan i detta sammanhang förtjäna omnämnas att det vid mångfaldiga tillfällen och sedan åtskilliga år tillbaka förekommit, att i ärenden angående tillstånd till ingående av äktenskap ingivits intyg till Kungl. Maj:t därom att någon av kontrahenterna steriliserats och att Kungl. Maj:ts bifall till de gjorda framställningarna just betingats därav att sterilisering ägt rum.

Det angående gällande rätt hittills sagda torde kunna sammanfattas på följande sätt. Enligt gällande rätt är sterilisering som betingas av medicinska skäl tillåten i samma utsträckning som andra jämförbara operativa ingrepp. I övrigt lär sterilisering vara tillåten, om den företages med samtycke av den som steriliseras samt för densamma föreligga bärande skäl av eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk natur.

Uppenbarligen låter det sig icke göra att lämna en mera uttömmande uppräknig eller beskrivning av 'bärande skäl' av sålunda angiven natur.

En särskild fråga är den huruvida, i fall då den som ifrågakommer till sterilisering på grund av rubbning av själsverksamheten saknar förmåga att lämna giltigt samtycke, sterilisering dock kan ske. Det torde få anses att beträffande denna fråga för närvarande råder stor osäkerhet — en osäkerhet som knappast lär kunna undanröjas på annan väg än genom lagstiftning.

Lika med professor Bergendal är jag av den åsikten att en lagstiftning angående sterilisering icke för närvarande bör upptaga bestämmelser angående tvångssterilisering i egentlig mening. Den sakkunniges ståndpunkt härutinnan står i överensstämmelse med uttalanden av andra lagutskottet vid såväl 1922 som 1933 års riksdag och har vunnit så gott som enhällig anslutning i de inkomna yttrandena.

Jämväl därutinnan är jag ense med den sakkunnige, att lagstiftningen synes mig böra begränsas att gälla personer som sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering. I fråga om rättskapabla personer föreligger redan nu möjlighet att få sterilisering till stånd i alla sådana fall då det kan anses överensstämma med samhällets intresse. Förutsättningen är visserligen — förutom tillvaron av bärande skäl av eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk natur — att vederbörande själv samtycker, men såsom jag nyss angivit bör en lagstiftning i detta ämne icke byggas på principen om tvångssterilisering; den skulle alltså i denna punkt ej medföra någon förändring i förhållande till vad redan nu kan ske. Att i lag fastslå vad som enligt rådande rättsåskådning sålunda gäller beträffande sterilisering av rättskapabla är såsom i 1933 års betänkande anföres varken nödvändigt eller nyttigt. De skäl som i betänkandet anföres till stöd för detta uttalande förefalla bärkraftiga. Jag kan sålunda ej dela den uppfattning, som synes ligga bakom vissa av yttrandena över betänkandet, att en lagstiftning angående de rättskapabla skulle vara nödvändig, visserligen icke för att fastslå att sterilisering av en rättskapabel kan vara rättsenlig, men för att förebygga den missuppfattningen att en sådan sterilisering skulle vara tillåten så snart samtycke föreligger oavsett de skäl som ligga till grund för samtycket. För att lämna medicinalstyrelsen tillfälle att följa den praxis som på detta område utvecklas torde dock, såsom föreslås i flera av yttrandena, böra åläggas läkare som verkställer sterilisering att insända rapport därom till styrelsen. Rapporten bör avfattas enligt fastställt formulär, och lämpligen kan detta erhålla sådan lydelse att läkaren anvisas att före ingreppets verkställande samråda med annan läkare. Bestämmelser i nu angivna hänseende kunna emellertid utfärdas i administrativ ordning; den närmare behandlingen av detta spörsmål torde lämpligen äga rum, så snart statsmakternas beslut i det nu förevarande lagstiftningsärendet föreligger, i avsikt att bestämmelserna skola kunna träda i kraft samtidigt med den nu ifrågasvarande lagen.

Av det sagda framgår att enligt min mening en lagstiftning i steriliseringsfrågan nu bör komma till stånd allenast i den omfattning som föreslås i 1933 års betänkande. Det vid betänkandet fogade lagförslaget har inom departementet varit föremål för överarbetning, därvid vidtagits dels några sakliga ändringar av mindre betydelse, dels vissa formella jämkningar. Därjämte har en del av de i lagförslaget intagna bestämmelserna

ansetts vara av sådan natur, att de icke behöva erhålla formen av lag utan kunna utfärdas i administrativ ordning, varför de uteslutits ur lagförslaget.

Lagförslagets särskilda bestämmelser.

Vid behandlingen av de särskilda paragraferna i det inom departementet utarbetade lagförslaget kommer erforderlig redogörelse att lämnas för de uttalanden som de avgivna yttrandena innehålla angående detaljerna i 1933 års sakkunnigförslag. Beträffande motiveringen för stadgandena i sakkunnigförslaget hänvisas till betänkanudet.

Under varje paragraf anmärkes dess motsvarighet i sakkunnigförslaget samt den sida i betänkanudet där motiveringen återfinnes.

1 §.

Denna och nästa paragraf motsvara 1 § i sakkunnigförslaget (sid. 67).

Sakkunnigförslagets begränsning att avse dem som äro varaktigt rättsinkapabla på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten har i allmänhet ej föranlett erinran i yttrandena. Emellertid hava fångvårdsstyrelsen och interneringsnämnden ifrågasatt ytterligare inskränkning i lagens tillämplighetsområde. *Fångvårdsstyrelsen* förklarar sig sålunda vilja ifrågasätta, huruvida icke sterilisering utan giltigt samtycke från den som avses med åtgärden borde inskränkas till sinnesslöa och varaktigt sinnessjuka. *Interneringsnämnden* ifrågasätter huruvida man på denna punkt åtminstone för närvarande bör gå så långt som sakkunnigförslaget. Enligt nämndens uppfattning syntes försiktigheten bjuda att sterilisering utan vederbörandes samtycke inskränktes till sinnesslöa och kroniskt sinnessjuka. — Såsom skäl för sin erinran hava fångvårdsstyrelsen och interneringsnämnden allenast anfört att sterilisering företrädesvis funnits påkallad beträffande de sinnesslöa och kroniskt sinnessjuka.

Medicinalstyrelsen förklarar att den anser förslagets ifrågavarande begränsning vara tillfyllest motiverad. I detta sammanhang yttrar styrelsen angående epilepsien såsom förutsättning för lagens tillämplighet följande:

Då styrelsen i sitt utlåtande över 1929 års betänkande anfört, att i vissa fall av epilepsi såväl rasbiologiska som sociala indikationer kunde anses påkalla sterilisering, hade styrelsen därmed icke velat påyrka epilepsiens upptagande i ett lagförslag, som avsåge på grund av psykisk rubbning inkapabla, dels därför att ett sådant lagförslag, synnerligast med det föreliggandes avfattning, tillgodosåge de av epilepsien betingade indikationerna för sterilisering av kapabla, dels därför att hos de ifrågavarande inkapabla — såsom i betänkanudet vore framhållet — i de fall, där epileptisk nedärvning kunde befaras, arvshot i regel torde få antagas föreligga jämväl beträffande sinnessjukdom. Styrelsen saknade sålunda anledning

att på grund av sitt berörda uttalande påyrka ändring i eller tillägg till lagförslaget.

Mot sakkunnigförslaget, såvitt därigenom oförmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering är en förutsättning för lagens tillämplighet, hava anmärkningar framställt av medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala och interneringsnämnden.

Medicinska fakulteten i Uppsala anför sålunda:

Av förslagets formulering i denna punkt följde bland annat, att sådana sinnesslöa, vilka med avseende på den speciella rättshandling, varom här vore fråga, vore att betrakta såsom inkapabla, även mot sin vilja kunde steriliseras, medan sinnesslöa, som vore att anse såsom rättskapabla i berörda avseende, icke mot sin vilja skulle kunna steriliseras, huru starka äro de sociala, humanitära eller eugeniska indikationerna vore. Denna formulering, som uppenbarligen förestavats av en önskan att giva lagen en karaktär av icke-tvångslag, vore emellertid ägnad att hindra lagens tillämpning i ett stort antal fall inom den kategori bland de sinnesslöa, där en lagstiftning av denna art enligt all erfarenhet skulle hava sin största betydelse. Därest emellertid — såsom fakulteten i sitt yttrande förordade — prövningen i ett givet fall, huruvida sterilisering finge äga rum, alltid överlämnades åt en central myndighet, syntes knappast någon nödvändighet föreligga att, på sätt som skett, kringskära lagens effektivitet.

Interneringsnämnden anser att förslagets innehåll i fråga om 'giltigt samtycke' kan medföra vissa svårigheter. Att avgöra vad som fordrades för giltigt samtycke kunde, enligt nämndens mening, ofta bliva ganska svårt, och att märka vore, att avgörandet här skulle ankomma icke på domstol utan på en administrativ myndighet, ja i vissa fall endast på två läkare. Ifrågasättas kunde för övrigt, huruvida icke förslaget härutinnan ginge för långt och om man icke borde stanna vid dem som varaktigt saknade förmåga att inse åtgärdens innebörd.

Såsom jag förut angivit synes den nu ifrågasatta lagstiftningen ej böra upptaga några bestämmelser angående sterilisering av rättskapabla utan begränsas att undanröja den osäkerhet som för närvarande råder i fråga om tillåtligheten av sterilisering å icke rättskapabla. I 1 § i departementsförslaget angives uttryckligen lagens tillämpningsområde.

Fångvårdsstyrelsens och interneringsnämndens anmärkning — som går ut på att ur lagen skulle uteslutas sådana som lida av 'annan rubbning av själsverksamheten' — har icke föranlett mig att frångå sakkunnigförslaget. Visserligen lär det förhålla sig så att de fall, då till följd av det nämnda tillägget sterilisering enligt den föreslagna lagen kan ifrågakomma, äro mycket fåtaliga, och tillägget torde således icke vara av större praktisk betydelse. Men det synes mig vara principiellt riktigt att i lagen medtagas sådana fall — närmast att beteckna såsom svåra former av psykopati — i vilka annan rubbning av själsverksamheten än sinnessjukdom eller sinnesslöhet kan betinga varaktig oförmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering. Om lagen erhåller den föreslagna

lydelsen lämnas icke någon annan grupp av icke rättskapabla utanför lagens tillämplighetsområde än de själsligen friska underåriga. Det må erinras att uttrycket 'annan rubbning av själsverksamheten' förekommer jämväl i lagen den 27 juni 1924 om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet.

Då vid behandlingen av föreliggande lagförslag nyttjas beteckningen icke rättskapabel, avses därmed en person som — för att använda den föreslagna lagtextens ord — saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering. I betänkandet framhåller den sakkunnige att i lagtexten icke anges när en person skall anses sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till att steriliseras men att förutsättningarna härför skola bedömas enligt de i allmänhet gällande rättsgrundsatserna; det kräves alltså, utom att en rubbning av förståndets eller viljans (eller bådas) verksamhet föreligger, att denna rubbning måste antagas komma att öva inflytande på individens avgörande i den ifrågavarande angelägenheten. Synnerlig hänsyn måste därvid tagas till den säregna beskaffenheten av den åtgärd vartill samtycke skulle lämnas. Med anledning av medicinska fakultetens i Uppsala uttalande att ett stort antal sinnesslöa skulle falla utom lagen och således icke enligt denna kunna bli föremål för sterilisering, därest såsom skett i sakkunnigförslaget oförmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden uppställes såsom villkor för lagens tillämplighet, må omnämnas att svenska läkaresällskapet i sitt yttrande givit uttryck åt den uppfattningen, att enligt den i gällande svensk rätt givna bestämningen av beteckningen sinnesslö varje sådan individ måste betraktas såsom rättsligt inkapabel. Även om riktigheten av denna uppfattning måhända icke är oomtvistlig, torde det dock mycket sällan inträffa att en sinnesslö som ifrågakommer till sterilisering är i stånd att lämna giltigt samtycke till åtgärden. Någon anledning till sådana farhågor som uttalats i fakultetens yttrande torde således icke finnas. För övrigt må anmärkas att det förhållandet att en person ej faller under den nu föreslagna lagen ju icke innebär att möjligheten av sterilisering är utesluten. Samtycker han till åtgärden och föreligga bärande skäl av eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk natur, må, enligt den uppfattning jag förut uttalat, sterilisering företagas.

Om man omfattar den åsikten att lagstiftning angående rättskapabla, d. v. s. personer som äga förmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering, icke är erforderlig men att beträffande övriga — med hänsyn till rådande rättsovisshet — lagstiftning är av nöden, bör tydligen förslagets tillämplighetsområde bestämmas så att förslaget avser sådana sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande som icke äga den nyss angivna förmågan. Därest på sätt interneringsnämnden ifrågasatt förslaget begränsades att gälla dem som sakna förmåga att inse åtgärdens innebörd, skulle utom förslaget falla sådana personer vilka kunna inse innebörden av en sterilisering men dock icke äro

i stånd att lämna ett giltigt samtycke, när rubbning föreligger i fråga om viljans verksamhet. Beträffande dessa skulle då rättsovissheten kvarstå. Jag har därför icke funnit anledning i denna punkt frångå sakkunnigförslaget.

I detta sammanhang vill jag beröra ett spörsmål som egentligen avser verkställandet av steriliseringen. Jag har tidigare framhållit att en lagstiftning angående sterilisering icke för närvarande bör upptaga bestämmelser angående tvångssterilisering i egentlig mening. Det innebär icke något avsteg från denna princip då förslaget medgiver att den som icke kan avgiva ett rättsligen giltigt samtycke till sterilisering dock må bliva föremål för dylik åtgärd. Jag vill emellertid icke förorda ett större mått av tvång gentemot dessa icke rättskapabla än det som kan anses ligga däri att de få steriliseras trots sin oförmåga att lämna giltigt samtycke. Frånvaron av en särskild tvångsbestämmelse torde enligt min mening icke komma att innefatta något egentligt hinder för lagens tillämpning i sådana fall som den avser. De personer i den icke rättskapables omgivning, vilka leda hans dagliga liv och därunder i regel förmå vinna hans förtroende, kunna säkerligen på olika sätt underlätta steriliseringens verkställande. Genom samtal, avpassade efter hans fattningsförmåga, kunna de förbereda honom på det enkla operativa ingreppet och om så befinnes möjligt och lämpligt även på dess innebörd. Och de torde härigenom kunna i flertalet fall övervinna den motsträvighet som möjligen från början finns eller som det eljest överraskande i situationen skulle kunna framkalla. Det har visat sig — exempelvis vid anstalter för bildbara sinnesslöa — att sådana personer varom här är fråga i regel väl foga sig efter tillsägelser som givas av dem vilka besitta vana att handskas med psykiskt undermåliga. Jag vill tillägga att det med hänsyn till steriliseringens personliga natur synes riktigast att sterilisering icke kommer till utförande i fall då, trots sådan påverkan varom jag nu talat, vederbörandes motsträvighet icke kunnat övervinnas; i dylika fall torde skyddsåtgärder av annat slag böra tillgripas.

Enighet råder därom att en lagstiftning i ämnet icke bör upptaga några bestämmelser om sterilisering som betingas av medicinska skäl. Det har syntts lämpligt att denna begränsning i förslagets räckvidd uttryckligen anges i lagtexten.

2 §.

Såsom anmärkts under 1 § motsvara nu förevarande paragraf och 1 § sakkunnigförslagets 1 § (sid. 69).

Emot sakkunnigförslaget såvitt därigenom sterilisering av icke rättskapabla medgivits på eugeniska och sociala skäl har anmärkning ej framställts. I vissa yttranden framhålles uttryckligen såsom en förtjänst hos förslaget att det tillåter sterilisering ej blott på eugeniska utan även på enbart sociala grunder. Dylika uttalanden föreligga från styrelsen för rasbiologiska institutet och från svenska läkaresällskapet.

3 och 4 §§.

3 § första stycket jämte 4 § motsvarar 2 § (sid. 76) och 8 § andra stycket (sid. 87) i sakkunnigförslaget.

3 § andra stycket motsvarar närmast 5 § andra, tredje och fjärde styckena (sid. 83) i sakkunnigförslaget.

I yttrande över sakkunnigförslaget har *socialstyrelsen* föreslagit att den prövning av frågan om tillstånd till sterilisering som enligt förslaget skulle tillkomma medicinalstyrelsen i stället skulle förläggas till en särskild central institution av specialdomstols karaktär. Styrelsen anför härom följande:

Vikten av att enhetliga principer tillämpades vid den slutliga prövningen av steriliseringsärenden låge i öppen dag. I syfte att bland annat garantera sådan enhetlighet i bedömandet samt för att underlätta möjligheten att förvärva för uppgiften särskilt skickade personliga krafter vilka i erforderlig utsträckning kunde ägna sig åt densamma, hade styrelsen i sitt utlåtande över 1929 års betänkande föreslagit upprättande av en central institution av specialdomstols karaktär, bestående av en domare ur den högre jurisdiktionen såsom ordförande samt två ledamöter, den ene läkare med insikter och erfarenhet inom ärftlighetsforskningen och den andre en med det sociala välfärdsarbetet förtrogen lekman. Styrelsen hyste fortfarande den uppfattningen, att tillskapandet av en sådan central institution innebure den mest rationella lösningen av detta viktiga organisationsproblem. Det förtjänade att i detta sammanhang uppmärksammas, att under de senaste åren i vårt land inrättats två jämförliga centrala institutioner med specifika uppgifter på det i vidsträckt mening sociala arbetsfältet, nämligen interneringsnämnden och sinnessjuknämnden. Utöver de skäl som i 1929 års utlåtande anförts till stöd för inrättandet av en särskild centralnämnd, kunde här framhållas, att en lagstiftning enligt förslagets intentioner i viss mån torde få karaktären av ett första försök och att lagstiftaren framdeles torde komma att taga nya steg på den väl en gång beträdda vägen. Sålunda kunde med tanke på lagstiftningen eller aktuella lagförslag i andra länder förmodas, exempelvis att det föreslagna fakultativa förfarandet gjordes obligatoriskt för vissa kategorier ävensom att sterilisering beträffande en del kategorier svårare sedlighetsförbrytare utvidgades att — tvångsvis — innefatta kastration. Vid en sådan utvidgning skulle väl ett specialorgan av i viss mån domstols karaktär i allt fall bliva nödvändigt, och det syntes därför med hänsyn till kontinuiteten önskvärt, att man redan från början träffade en anordning av sådan innebörd. Ur statsfinansiell synpunkt syntes betänkligheter mot den föreslagna anordningen ej behöva hysas, då densamma knappast behövde föranleda några mera avsevärda kostnader.

Emot den föreslagna bestämmelsen att sterilisering å sinnesslö person, därest skriftligt samtycke till åtgärden föreligger från dem som böra yttra sig ej kräver medgivande från medicinalstyrelsen utan må verkställas om två läkare efter samråd finna skäl för åtgärdens företagande jämlikt 1 § (2 § i departementsförslaget) föreliggande, hava erinringar framställts i en del av yttrandena.

Medicinalstyrelsen förklarar sig hysa betänkligheter mot det sålunda föreslagna undantaget från den eljest gällande regeln om tillstånd från styrelsen såsom villkor för sterilisering samt anför härom vidare:

Den föreslagna bestämmelsen motiverades i huvudsak därmed, att frågan om de i 1 § angivna förutsättningarnas förhandenvaro syntes vara av enkel beskaffenhet. Så vore emellertid enligt styrelsens förmenande icke alltid fallet. Graden av en psykisk utvecklingshämning kunde icke angivas med distinkta mått. Den måste, då den skulle tjäna till underlag för en författningsbestämmelse, bedömas med särskild hänsyn till de förhållanden som författningen i fråga avsåge att reglera. I förevarande fall gällde avgörandet, huruvida utvecklingshämningen skulle anses innebära frånvaro av rättskapacitet. Redan i de fall, där utvecklingshämningen föranlett eller bidragit till internering å anstalter sådana som förvaringsanstalt för förminskat tillräkneliga eller anstalt för asociala imbecilla, kunde det understundom ifrågasättas, om föreliggande bristande psykisk utveckling medförde inkapacitet eller icke, och i fråga om icke särskilt omhändertagna individer med lindriga grader av här berörda defekt kunde avgörandet vara synnerligen vanskligt. Detta avgörande vore emellertid av stor vikt icke minst med hänsyn till den föreslagna lagens indirekta innebörd, i det att den indirekt legaliserade tillåtligheten av sterilisering å rättskapabel person måste anses kräva, att förutsättningen i sådant fall, förmåga att lämna giltigt samtycke, ostridigt vore förhanden. Beträffande gränfallen, där avgörandet huruvida kapacitet föreläge eller icke kunde lämna rum för tvekan, borde därför tillstånd till sterilisering läggas i händerna på central myndighet, dels därför att erforderlig sakkunskap i och för detta avgörande därigenom bäst kunde tillgodoses, dels ock därför att enhetlighet därigenom vunnas vid bedömandet såväl av kapacitetsfrågan som av indikationerna för steriliseringen. På grund härav ville styrelsen förordna ändring i lagförslaget därhän att tillstånd till sterilisering av sinnesslöa alltid skulle meddelas av medicinalstyrelsen. Därigenom syntes också de krav som framställdes om en definition av begreppet sinnesslöhet, vilka väl närmast avsåge att skingra den antydda otryggheten vid bedömandet av gränfallen, väsentligen förlora sitt berättigande. Att den centrala myndighet, som skulle hava att handlägga här ifrågavarande ärenden, borde — såsom föreslagits — vara medicinalstyrelsen syntes styrelsen påtagligt särskilt med hänsyn till de i 1 § 1 stycket angivna förutsättningarna för lagens tillämpning.

Medicinska fakulteten i Uppsala yttrar angående denna punkt i sakkunnigförslaget följande:

Då prövning av steriliseringsindikationerna av ej rättskapabla enligt den föreslagna lagen i det övervägande flertalet fall torde komma att gälla sinnesslöa (medan sinnessjuka jämförelsevis mera sällan komme att bliva föremål för prövning i detta hänseende), kunde man utgå ifrån att det nya lagförslaget i praktiken skulle leda till att det stora flertalet steriliseringar komme att beslutas icke av medicinalstyrelsen utan av tvenne läkare i samråd. Det kunde emellertid ifrågasättas om detta alltid vore lämpligt. Det borde då erinras därom att det framförallt torde bli de lättare formerna av sinnesslöhet där steriliseringsbehovet komme att bliva föremål för prövning, emedan dessa sinnesslöa lättare än de lågt

stående kunde vårdas utanför slutna anstalter och de sexuellt mera aktiva företrädesvis rekryterades ur deras led och slutligen emedan ärftliga former vore jämförelsevis vanligare inom denna kategori. Men just hos dessa lättare former av sinnesslöhet bleve bestämningen av intelligensnivån med dennas flytande övergångar mot debiliteten en mycket krävande uppgift och i ännu högre grad gällde detta den prövning av rättskapaciteten hos dessa sinnesslöa, som enligt det föreliggande lagförslaget i § alltid skulle behöva göras. Även beträffande de sinnesslöa borde man därför fordra såväl en sakkunnig undersökning som en tillfredsställande enhetlighet vid bedömandet av steriliseringsindikationerna. Dessa krav ansågo sig fakulteten med desto större eftertryck böra betona, som en av fakulteten föreslagen utvidgning av rätten att taga initiativ till sterilisering gjorde en motsvarande skärpning av prövningsförfarandet önskvärd. Med hänsyn till de här nämnda omständigheterna ansågo sig fakulteten böra föreslå, att vid alla fall av sterilisering enligt den föreslagna lagen tillstånd skulle lämnas av medicinalstyrelsen. Prövningens förläggande till en enda central myndighet skulle även medföra ökade möjligheter för denna myndighet att följa utvecklingen av praxis på detta område och att vidtaga de åtgärder som med anledning härav kunde visa sig erforderliga.

Jämväl *socialstyrelsen* uttalar den uppfattningen att det i 2 § andra punkten i sakkunnigförslaget medgivna undantaget ej synes påkallat och föreslår att det utgår.

Psykiatriska föreningen yttrar härom:

Att i enlighet med den sakkunniges förslag vid fråga om sterilisering av sinnesslöa överlämna detta för lagens tillämpning fundamentala avgörande om den rättsliga handlingsförmågan till tvenne läkare, vore enligt föreningens mening att ställa dessa läkare inför uppgifter, som fölle utanför deras kompetensområde. Vad anginge den rent medicinska frågan om avgörandet huruvida sinnesslöhet föreläge eller icke, ville föreningen kraftigt understryka att densamma vore förenad med sådana svårigheter att även av detta skäl avgörandet om sterilisering skulle företagas eller ej borde överlåtas till en central myndighet. Därigenom uppnåddes vidare att garantier vunnes för att dessa för individen så betydelsefulla avgöranden träffades enligt ensartade principer.

Centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund anser att den sakkunnige knappast tillräckligt uppskattat de svårigheter som kunna vara förknippade med avgörandet om tillåtligheten av sinnesslösas sterilisering. Styrelsen anför till utveckling härav:

Det vore visserligen sant, att avgörandet om steriliseringsoperation borde företagas eller icke i talrika fall kunde betraktas som en tämligen enkel procedur utan större risk för misstag. Men detta vore ingalunda undantagslöst fallet. Redan ställandet av diagnosen kunde understundom erbjuda svårigheter, särskilt för den icke speciellt psykiatriskt skolade läkaren. Och själva det operativa ingreppet saknade icke helt sina risker, även om det i allmänhet måste betraktas som relativt enkelt och ofarligt. Dessa synpunkter krävde enligt styrelsens mening så mycket mer uppmärksamhet, som det här rörde sig om en fråga av allvarlig och ingripande natur, ett ingrepp på den personliga integriteten som företagits utan medgivande av den vilken saken gällde. Följaktligen borde

avgörandet kringgärdas med största möjliga sakkunskap. Med fog hade det framhållits att ingreppet avsåge tillgodoseendet av ett samhällsintresse; men då syntes också samhället böra genom något sitt organ bära ansvaret för detta ingrepp. Endast om avgörandet av steriliseringens tillåtlighet principiellt och i det stora flertalet fall lämnades åt en central myndighet, finge lagstiftningen i fråga det moraliska stöd av auktoritet som vore en nödvändig förutsättning för allmänhetens förtroende. Utebleve detta kunde det befaras, att ingreppet icke komme till utförande i avsedd och önskvärd utsträckning. För en kategori individer syntes det likvisst styrelsen, att undantag borde kunna göras med avseende på tillstånd till sterilisering. Det gällde sinnesslöa kvinnor vilka intagits på sjukvårds- eller förlossningsanstalt och där bleve föremål för annat ingrepp. Vore sinnesslöheten hos dem enligt läkares mening oomtvistlig så vore det givetvis endast av godo, om sterilisering kunde beslutas på anstalten och operationen utfördes i samband med eller i anslutning till annat ingrepp, utan den tidsutdräkt som hänvändelse till central myndighet med nödvändighet skulle kräva. Blev den senare hänvändelsen i lag stadgad, skulle sannolikt dylika steriliserande ingrepp antingen bliva helt omöjliggjorda eller skulle de behöva utföras som särskild operation och med ökad risk än eljest blivit fallet. Styrelsen finge alltså avstyrka lagförslagets bestämmelse, att sterilisering av sinnesslö person även kunde tillåtas, när tvenne läkare efter samråd funne skäl därtill föreligga, så framt det icke gällde sinnesslöa kvinnor vilka av annan anledning än sinnesslöheten intagits på sjukvårds- eller förlossningsanstalt och för vilka en steriliseringsoperation måste anses indicerad; i alla andra fall av sinnesslöhet borde sterilisering, i likhet med vad som gällde övriga i lagen åsyftade personer, få verkställas endast efter därtill av medicinalstyrelsen lämnat tillstånd.

En uppfattning motsatt den som kommit till uttryck i de nu omnämnda yttrandena uttalar *medicinska fakulteten i Lund*. Fakulteten finner bestämmelsen att sterilisering å sinnesslöa i vissa fall må verkställas utan tillstånd av medicinalstyrelsen vara väl motiverad, då den kringgärdas av föreskrifterna om föregående samråd mellan två läkare, verkställighet å särskilt angivna anstalter och berättelse över verkställd sterilisering till medicinalstyrelsen.

Jämväl *professor von Hofsten* anser — under framhållande av önskvärdheten att sinnesslöa i största möjliga utsträckning förhindras att alstra avkomma — sagda bestämmelse väl motiverad.

Det må även anmärkas att *Karolinska institutets lärarkollegium* och *svenska läkarsällskapet* lämnat den ifrågavarande bestämmelsen utan erinran. Läkarsällskapet, som på sätt förut anförts förklarar sig med gillande hälsa tillkomsten av en lag med den syftning och den räckvidd som den föreslagna, erinrar i sammanhang därmed om att sällskapet i sitt yttrande över 1929 års betänkande uttalat sin anslutning till tanken på en lagstiftning som möjliggjorde sterilisering särskilt av sinnesslöa i större omfattning utan frivillighet och insikt såsom förutsättning.

På sätt den sakkunnige framhållit torde såsom princip böra gälla, att frågan huruvida sterilisering enligt den föreslagna lagen får ske skall prövas av myndighet, och med den sakkunnige är jag ense därom att prövningen bör förläggas till medicinalstyrelsen. Socialstyrelsens förslag att prövningen skulle företagas av en särskild för ändamålet inrättad central myndighet kan jag således ej giva min anslutning. Emellertid torde såsom den sakkunnige anfört medicinalstyrelsen vid behandling av ärenden angående tillstånd till sterilisering böra erhålla en sådan sammansättning och tillgång till sådan sakkunskap — i den mån den icke redan är företrädd inom styrelsen — att även de högsta krav på sakkunnig bedömning av de olika frågor som kunna uppkomma bliva tillgodosedda.

Förslaget att sterilisering av sinnesslö, i sådana fall då skriftligt samtycke till åtgärden föreligger från dem som böra erhålla tillfälle att yttra sig i saken, skall få företagas när två läkare efter samråd finna de i lagen angivna förutsättningarna för åtgärdens företagande föreligga, har föranlett erinringar i vissa yttranden. Uppenbarligen äga de skäl som i allmänhet kunna anföras till förmån för en prövning inför central myndighet av frågor om tillstånd till sterilisering i viss mån tillämpning även när det är fråga om sinnesslöa. Det kan sålunda sägas att bedömandet av indikationsställningen i enskilda fall kan vara svårt och kräva speciell sakkunskap. Vidare kan åberopas att ett strängt likformigt bedömande av de olika fallen lättare erhålles om bedömandet lägges i händerna på en för hela riket gemensam instans. Emellertid torde dessa skäl icke äga tillnärmelsevis den betydelse när det gäller sinnesslöa som när det gäller sinnessjuka eller dem som lida av 'annan rubbning av själsverksamheten'. Det förhåller sig otvivelaktigt beträffande sinnesslöa så att det sällan inträffar att prövningen vare sig av frågan huruvida sinnesslöhet och inkapacitet föreligger eller av de särskilda indikationerna för sterilisering giver anledning till någon egentlig tvekan. Vid sådant förhållande förefaller det vara en onödig omgång att förlägga avgörandet till en central instans. För de i ena eller andra hänseendet tveksamma undantagsfallen finns alltid möjligheten att underställa saken medicinalstyrelsens bedömning. Det är nämligen att märka att föreskriften om sterilisering av sinnesslöa efter samråd mellan två läkare icke innefattar något hinder för medicinalstyrelsen att upptaga och avgöra steriliseringsfrågan i ett sådant fall då avgörandet skulle kunna träffas av två läkare. När en ansökning om tillstånd till sterilisering av en sinnesslö inkommer till styrelsen, skall denna ansökning upptagas och behandlas vare sig den är åtföljd av skriftliga medgivanden från dem som böra yttra sig eller sådana medgivanden saknas. Naturligtvis bör möjligheten att låta medicinalstyrelsen avgöra saken utnyttjas i tveksamma fall, och detta kommer säkerligen också att ske. Enligt min mening finnes ingen anledning antaga, att icke läkarna skola bedöma frågor om sterilisering med starkt beaktande av åtgärdens

djupt ingripande och personliga betydelse. Och det torde icke behöva befaras att de skola underlåta att hänskjuta avgörandet till medicinalstyrelsen därest frågan om sterilisering av en sinnesslö är tveksam. — Att det såsom den sakkunnige framhållit är ur praktisk synpunkt en mycket stor vinst därest prövningen av frågor om sterilisering av sinnesslöa på sätt föreslagits anförtros två läkare — vilka torde böra vara legitimerade — därom lära alla vara ense.

Innan medicinalstyrelsen lämnar tillstånd till sterilisering, skall enligt 3 § andra stycket tillfälle lämnas vissa angivna personer att yttra sig rörande åtgärden. Den här upptagna bestämmelsen avviker i någon mån från sakkunnigförslaget. Föreskriften i sakkunnigförslaget om yttrande beträffande den som är intagen å allmän anstalt från anstaltens styrelse eller föreståndare har sålunda, enär styrelserna för allmänna anstalter ofta torde handlägga endast ekonomiskt-administrativa frågor, ansetts böra utbytas mot föreskrift om yttrande från anstaltens läkare och föreståndare. Jämväl i ett annat hänseende har jämkning skett i sakkunnigförslaget. Enligt det nu föreslagna stadgandet skall tillfälle till yttrande lämnas 'där så kan ske'. Denna reservation gäller jämväl i fråga om läkare och föreståndare vid allmän anstalt. Enligt 5 § andra stycket i sakkunnigförslaget skulle i fråga om den som är intagen å allmän anstalt yttrande från anstaltens styrelse eller föreståndare städse inhämtas. Även om ett sådant ovillkorligt stadgande i detta fall måhända icke skulle vara förenat med egentlig olägenhet, har det dock ej ansetts påkallat att beträffande anstaltsläkare och anstaltsföreståndare meddela annan regel än den som i övrigt skall gälla om inhämtande av yttrande.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 10 § i sakkunnigförslaget (sid. 88).

Medicinalstyrelsen anför beträffande nämnda paragraf i sakkunnigförslaget att garantier för steriliseringsingreppets möjligast riskfria utförande synas vara erforderliga, och styrelsen finner bestämmelsen i första stycket om legitimerad läkare icke vara tillfyllest. Det skulle visserligen — anför styrelsen vidare — kunna anses själfallet att medicinalstyrelsen vid meddelandet av tillstånd till sterilisering ägde fästa villkor i fråga om platsen för operationen och operatörens kompetens, varigenom berörda garantier till fyllest bleve iakttagna, men en uttrycklig bestämmelse om befogenhet för styrelsen att meddela föreskrifter i detta hänseende syntes dock styrelsen vara att förorda. På grund härav föreslår styrelsen att paragrafen erhåller följande lydelse: 'Sterilisering må endast ske genom ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad. Medicinalstyrelsen äger att i samband med tillstånd till sterilisering eller eljest meddela föreskrifter rörande val av läkare och plats för sådant ingrepps verkställande.'

Socialstyrelsen förmenar att frågan om platsen för företagande av själva

steriliseringsingreppet ej är av den vikt, att bestämmelser därom behöva utfärdas, så mycket mindre som dylika bestämmelser lätt kunde kollidera med sekretessprincipen.

Enligt sakkunnigförslaget skulle sterilisering av sinnesslö, som företoges utan att tillstånd därtill lämnats av medicinalstyrelsen, verkställas å offentlig sjukvårds-, sinnessjuk- eller sinnesslöanstalt eller ock å enskild sådan anstalt, beträffande vilken medicinalstyrelsen medgivit att sterilisering finge där företagas. Emot detta förslag såvitt det innefattar tillstånd till sterilisering å offentliga sinnessjuk- eller sinnesslöanstalter torde med fog kunna invändas bland annat att åtgärden, åtminstone när det gäller kvinnor, icke synes böra utföras av annan än den som besitter kirurgisk erfarenhet och skolning. Med hänsyn härtill har i departementsförslaget tillstånd till företagande av här avsedda steriliseringsoperationer lämnats allenast beträffande lasarett och sjukstuga samt frågan huruvida sådan operation må företagas å annan anstalt gjorts beroende därav huruvida medicinalstyrelsen beträffande anstalten medgivit att sterilisering må där verkställas.

Departementschefen.

Frågan huruvida och i vilken utsträckning medicinalstyrelsen må vid tillstånd till sterilisering fästa särskilda villkor i fråga om dess verkställande torde icke böra behandlas i förevarande lag. Bestämmelser härom synas hava sin plats i de administrativa föreskrifter Kungl. Maj:t jämlikt 9 § äger meddela angående lagens tillämpning.

6—9 §§.

Av dessa paragrafer motsvarar 6 § sakkunnigförslagets 12 § (sid. 89), 7 § sakkunnigförslagets 13 § (sid. 91) och 8 § sakkunnigförslagets 14 § (sid. 91).

Beträffande 9 § anmärkes att den i sakkunnigförslaget ej äger annan motsvarighet än 2 § sista punkten, vilken avser allenast läkares behörighet att i samråd med annan läkare verkställa provning huruvida förutsättningarna för sterilisering av sinnesslö äro uppfyllda.

Bland de administrativa bestämmelser, som förutsätts i 9 §, böra tydligen i första hand upptagas de delar av sakkunnigförslaget som icke influtit i det nu upprättade lagförslaget. Sålunda böra föreskrifter meddelas om rätten att taga initiativ till sterilisering, om ansökan till medicinalstyrelsen angående tillstånd till sterilisering och om handläggningen i medicinalstyrelsen av sådan ansökan. Delvis med anledning av erinringar som framställts i yttranden över sakkunnigförslaget torde böra övervägas vissa jämkningar i sakkunnigförslagets bestämmelser i dessa ämnen. Skäl synas sålunda tala för en utsträckning av initiativrätten till fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd samt möjligen jämväl till make. I administrativ ordning böra vidare meddelas bestämmelser i de jämväl i sakkunnigförslaget behandlade frågorna om vad som skall iakt-

tagas av läkare innan sterilisering utan medicinalstyrelsens tillstånd må företagas å sinnesslö och om skyldighet för läkare att insända rapport till medicinalstyrelsen över verkställd sterilisering.

Frågan om ändringar i tryckfrihetsförordningen till betryggande av sekretessen i steriliseringsärenden torde böra behandlas i sammanhang med de andra frågor om ändringar i nämnda förordning som för närvarande stå på dagordningen.

Under öfvervägande har varit att meddela särskilda bestämmelser om tjänstemannaansvar för läkare som på ett eller annat sätt taga befattning med steriliseringsärenden. Det har emellertid ansetts att detta spörsmål icke — åtminstone för närvarande — lämpligen kan upptagas till separat avgörande. Jämväl detta spörsmål torde böra behandlas i större sammanhang.»

Föredraganden framlägger härefter det inom departementet utarbetade förslaget till *lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande* av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Gösta Tidelius.

Förslag

till

Lag

**om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan
rubbning av själsverksamheten lidande.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

I fråga om sterilisering av den, som på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten varaktigt saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till att sterilisering företages å honom, skall gälla vad i denna lag finnes stadgat; dock äger lagen icke tillämpning å sterilisering som betingas av medicinska skäl.

2 §.

Å person som i 1 § avses må sterilisering företagas,

1. där han på grund av den själsliga rubbningen är för framtiden ur stånd att handhava vårdnaden om sina barn; så ock

2. där grundad anledning finnes att antaga, att han genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet.

3 §.

Sterilisering må med undantag för det i 4 § avsedda fall företagas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen.

Sådant tillstånd må ej lämnas utan att, om den som avses skola steriliseras är gift hans make, om han är underårig den som har vårdnaden om honom, om han är omyndigförklarad förmyndaren, samt om han är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare, där så kan ske, erhållit tillfälle att yttra sig.

4 §.

Hava beträffande sinnesslö två legitimerade läkare efter samråd funnit skäl till sterilisering jämlikt 2 § föreligga, må utan tillstånd av medicinalstyrelsen sterilisering verkställas, där skriftligt samtycke föreligger från den eller dem som enligt 3 § andra stycket skola erhålla tillfälle att yttra sig.

5 §.

Sterilisering skall verkställas av legitimerad läkare och må endast ske genom ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad.

Sterilisering å sinnesslö, som företages utan att därtill inhämtats tillstånd av medicinalstyrelsen, skall verkställas å lasarett eller sjukstuga eller ock å annan anstalt, beträffande vilken medicinalstyrelsen medgivit att sterilisering må där företagas.

6 §.

Läkare eller annan, som å tjänstens vägnar eller eljest tagit befattning med sterilisering eller med ärende angående sådan åtgärd, må ej i oträngt mål yppa något av vad därvid förekommit.

7 §.

Överträder eller åsidosätter någon vad i denna lag stadgas och är ej förseelsen eljest med straff belagd, dömes till dagsböter.

8 §.

Förseelse mot vad i 6 § stadgas må ej åtalas av allmän åklagare, där den ej av målsägande angives till åtal.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

9 §.

Konungen äger meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1935.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 januari 1934.

Närvarande:

justitierådet EKLUND,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden GREFBERG,
FORSSMAN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitie departementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 december 1933, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av professorn Ragnar Bergendal.

Förslaget föranledde följande yttranden:

1 och 2 §§.

Lagrådet:

Den föreslagna lagstiftningen har inskränkts till att gälla personer, vilka på grund av rubbning av själsverksamheten sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering. Under vilka förutsättningar sterilisering av andra personer må äga rum har icke reglerats i förslaget. Det lär icke kunna bestridas, att vissa betänkligheter möta mot att på detta område där lagregler helt saknas stifta en lag med den begränsade omfattning som sålunda föreslås. Fördelarna av att snarast möjligt vinna en lösning av frågan om sterilisering av sinnesslöa som sakna rättskapacitet synas emellertid vara så stora, att angivna betänkligheter icke böra föranleda uppskov med denna frågas behandling. Den erfarenhet, som därest den nu föreslagna lagen antages kan komma att vinnas vid dess tillämpning, torde ock kunna bliva till gagn vid fortsatt utredning rörande behovet av och innehållet i en utvidgad lagstiftning i ämnet.

Ur redaktionell synpunkt synas vissa fördelar kunna vinnas genom att bestämmelserna i 1 och 2 §§ sammanföras i en paragraf, som *dels* i ett första stycke innehölle, att när med fog kan antagas, att någon som lider av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är

på den grund för framtiden ur stånd att handhava vårdsnaden om sina barn eller kommer att genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet, sterilisering enligt den föreslagna lagen får utan hans samtycke å honom företagas, där han på grund av sin rubbade själsverksamhet varaktigt saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden, och *dels* i andra stycket upptogs en erinran att lagen icke äger tillämpning å sterilisering på grund av medicinska skäl.

3 §.

Lagrådet:

I fråga om rätt att överklaga medicinalstyrelsens beslut i steriliseringsärende innehöll 1929 års förslag att klagan ej finge föras. Då förslaget intog den ståndpunkten att ingen finge steriliseras, som ej med insikt om åtgärdens innebörd samtyckt därtill, ej heller någon mot sitt nekande eller motstånd, skulle fullföljdsförbudet kommit att i praktiken sakna betydelse i andra fall än där medicinalstyrelsen avslagit ansökan om sterilisering. Någon motsvarighet till nämnda stadgande upptogs ej i professorn Bergendals förslag, enär skäl icke ansågs föreligga till avvikelse från den allmänna regeln att medicinalstyrelsens beslut kunde i vanlig ordning överklagas hos Kungl. Maj:t. Det remitterade förslaget lär i denna del hava samma innebörd.

Mot klagorätt i sådana fall, där medicinalstyrelsen bifallit en ansökan om sterilisering, torde intet vara att erinra. Rätt att fullfölja talan synes icke kunna tillkomma annan än den mot vilken åtgärden påkallats samt dennes målsman och make. Däremot kan ifrågasättas, huruvida ett medicinalstyrelsens beslut, varigenom ansökan om sterilisering ogil-lats eller avvisats, bör kunna dragas under högre myndighets prövning. Klagorätt i sådant fall erfordras icke i rättssäkerhetens intresse och kan under vissa förhållanden vara mindre lämplig.

Lagrådet förordar därför att klagorätten inskränkes på nyss angivet sätt. Under alla förhållanden bör den regleras genom bestämmelser i lagen. Vid deras avfattande synes böra övervägas, huruvida icke besvärstiden kan sättas kortare än i fråga om besvär över andra beslut av medicinalstyrelsen. Då med hänsyn till ärendenas beskaffenhet besvär över medicinalstyrelsens beslut böra upptagas av regeringsrätten, torde ett tillägg därom införas i 2 § 17:o lagen om regeringsrätten.

Justitierådet Grefberg:

Professorn Bergendal hade i sitt förslag (3 §) upptagit bestämmelser om vilka som vore behöriga att väcka fråga om sterilisering. Endast om ansökningen rätteligen skett, skulle medicinalstyrelsen pröva den (5 §). Dessa bestämmelser återfinnas icke i det remitterade förslaget. Efter vad remissprotokollet utvisar skulle föreskrifter i ämnet vara att emotse bland

de administrativa föreskrifter, som förutsättas i 9 §. Departementschefen har ock uttalat att skäl syntes tala för en utsträckning av initiativrätten till fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd samt möjligen jämväl till make. Jag finner emellertid frågan om vem som skall hava initiativrätt vara av den betydelse för den enskilde att den bör regleras i själva lagen. Det är nämligen enligt min mening här fråga om ett garantistadgande av ej obetydligt praktiskt värde ur synpunkten att skapa hinder mot obehörig inblandning i privata förhållanden; endast ansökning som gjorts eller biträts av person behörig enligt lag bör få föranleda utredning och komma under prövning. Att kretsen av dem, som äga initiativrätt, i administrativ ordning bestämmes och när som helst vidgas kan jag alltså icke förorda. Mot en utvidgning av nämnda rätt till dem, som departementschefen angivit, kanske icke så mycket är att invända, om ock försiktigheten synes bjuda att man här till en början och intill dess någon erfarenhet vunnits om lagens verkningar icke gör kretsen alltför vid. Jag hemställer alltså att på denna punkt en återgång sker till professorn Bergendals förslag, möjligen med upptagande däri av fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd och make, under angivande beträffande de två förstnämnda till vilka deras kompetens sträcker sig, i vilket avseende icke torde kunna ifrågakomma andra än personer stående under deras vård.

4 §.

Justitierådet Forssman, med vilken *regeringsrådet Aschan* instämde:

Förslaget innehåller såsom huvudregel, att sterilisering må företagas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen. Från denna regel medgives uti förevarande paragraf undantag beträffande sinnesslöa; å dessa må utan tillstånd av medicinalstyrelsen verkställas sterilisering, såframt två legitimerade läkare funnit skäl därtill föreligga och skriftligt samtycke givits av dem, som enligt 3 § skola erhålla tillfälle att yttra sig. Då det övervägande flertalet fall av sterilisering torde komma att gälla sinnesslöa, skulle undantagsbestämmelsen komma att tillämpas oftare än huvudregeln och alltså de flesta steriliseringar beslutas icke av medicinalstyrelsen utan av två läkare i samråd.

De erinringar, vilka av såväl medicinalstyrelsen som andra i ärendet hörda framställts mot lämpligheten av en sådan undantagsbestämmelse, synas vara av beskaffenhet att icke kunna avvisas. Den prövning, som enligt förslaget anförtros åt två legitimerade läkare utan villkor om särskild psykiatrisk kompetens hos någon av dem, innebär ett bedömande av dels huruvida sådan grad av psykisk hämning föreligger, att personen i fråga kan betecknas såsom sinnesslö, dels ock i vad mån denna hämning tillika betager honom förmågan att lämna giltigt samtycke till sterilisering. Även om i ett stort antal fall tvekan i nämnda hänseenden icke behöver förekomma, synes man dock knappast vara berättigad antaga, att

de tveksamma gränsfallen bliva så fåtaliga, att ett undantag från huvudregeln kan anses försvarligt. I remissprotokollet framhålles möjligheten av att underställa de tveksamma fallen medicinalstyrelsens prövning, men förslaget stadgar icke skyldighet härutinnan. Erforderlig säkerhet för att underställning äger rum finnes icke. Klagorätt är ej heller medgiven. I detta sammanhang må framhållas att det enligt förslaget icke förutsättes, att de två beslutande läkarna handla under tjänstemannaansvar. I fråga om tillstånd till sterilisering av dem, som lida av annan rubbning av själsverksamheten än sinnesslöhet, har med skarpa framhållits nödvändigheten av att vid prövningen högsta krav på sakkunskap, såväl psykiatrisk som juridisk, bliva tillgodosedda. Det kan icke anses tillförlitligen ådagalagt, att dessa krav utan risk kunna eftergivas beträffande de sinnesslöa. Åt de administrativa föreskrifter, som Konungen enligt förslaget har att utfärda, bör kunna givas sådant innehåll, att frågor om sterilisering och särskilt enkla sådana av brådskande natur erhålla en skyndsam handläggning. En någon gång inträffande olägenhet av ett dröjsmål synes mer än väl uppvägas av de fördelar, som uppenbarligen äro förenade med ett enhetligt förfarande.

På grund av det anförda hemställer jag att förevarande paragraf måtte utgå. Därest detta sker, föranledas härav vissa ändringar i 3 och 5 §§.

Justitierådet Grefberg:

Enligt 1927 års sakkunnigas förslag (3 §) skulle tillstånd till sterilisering alltid meddelas av medicinalstyrelsen. Skälen för förslaget återfinnas i de sakkunnigas betänkande sid. 43—45.

Professorn Bergendal upptog i sitt förslag (2 och 8 §§) en från nyssnämnda förslag i så måtto avvikande regel att sterilisering av sinnesslö person skulle få äga rum utan att tillstånd av medicinalstyrelsen föreläge, under förutsättning att två läkare efter samråd funnit i förslaget närmare angivna skäl för åtgärden föreligga samt skriftligt samtycke till ingreppet lämnats av dem som borde yttra sig. Mot detta förslag har, efter vad remissprotokollet utvisar, gensaga inlagts av medicinalstyrelsen, medicinska fakulteten i Uppsala, socialstyrelsen, psykiatriska föreningen och centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund. På skäl, beträffande vilka hänvisas till remissprotokollet, hava dessa myndigheter och sammanslutningar — centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund dock med viss reservation — avstyrkt undantagsstadgandet och hemställt att föreskrift måtte meddelas av innebörd att avgörandet huruvida sterilisering i de i lagförslaget avsedda fallen må ske skall ligga hos medicinalstyrelsen eller annat centralt organ. Medicinska fakulteten i Lund har funnit den av professorn Bergendal föreslagna bestämmelsen att sterilisering av sinnesslöa må ske utan tillstånd av medicinalstyrelsen vara väl motiverad, då den kringgåddes av föreskrifterna om föregående samråd mellan två läkare, verkställighet å särskilt angivna anstalter och berättelse över verk-

ställd sterilisering till medicinalstyrelsen. Häremot må endast erinras att, sedan steriliseringen väl ägt rum, i det ojämförligt största antalet fall någon återvändo icke lärer vara möjlig.

Professorn Bergendals ståndpunkt har emellertid bibehållits i det remitterade förslaget. Såsom motiv härför har departementschefen bland annat anfört, att föreskriften om sterilisering av sinnesslöa efter samråd mellan två läkare icke innefattade hinder för medicinalstyrelsen att upptaga och avgöra steriliseringsfrågan i ett sådant fall då avgörandet skulle kunna träffas av två läkare, att denna möjlighet att låta medicinalstyrelsen avgöra frågan borde utnyttjas i tveksamma fall och att så säkerligen komme att ske. Väl kan antagas att en försiktig läkare i allmänhet komme att följa denna anvisning. Mera tveksamt förefaller det vara om en steriliseringsentusiast komme att så göra. Det bör dock icke få inverka på ärendet till vilken läkare man vänder sig eller vilken läkare som eljest i första hand får befattning därmed. Vidare må framhållas att det kan tänkas att den, som har att lämna det skriftliga samtycket, i grund och botten giver detsamma i syfte, som faller utom förevarande lagstiftnings ram, exempelvis arvs- eller fideikommissrättsligt, och som hemlighålles. Så kan visserligen ske jämväl vid en prövning hos medicinalstyrelsen, men ett samtycke har i sådant fall icke i lagförslaget tillagts någon avgörande betydelse. Framhållas må ock den särskilda garanti som ligger däri att medicinalstyrelsens beslut kan överklagas, vilket icke lärer vara händelsen med beslutet av de båda läkarna. Slutligen må erinras, att gällande dansk lag och föreliggande finska och norska förslag innehålla föreskrift att tillstånd till sterilisering skall meddelas av central myndighet (justitieministern, medicinalstyrelsen, sakkunnigt råd).

På grund av det anförda samt under åberopande av vad 1927 års sakkunniga och medicinalstyrelsen med flera anfört såsom stöd för att tillstånd till sterilisering i de fall, som avses i lagförslaget, undantagslöst bör meddelas av medicinalstyrelsen hemställas att förevarande paragraf får utgå. Sker så, föranledas härav vissa ändringar i 3 och 5 §§.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 9 februari 1934.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, lagrådets den 15 januari 1934 avgivna utlåtande över det den 21 december 1933 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande*; därvid föredraganden efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför:

»Såsom lagrådet funnit synas ur redaktionell synpunkt vissa fördelar kunna vinnas genom att bestämmelserna i 1 och 2 §§ i det remitterade förslaget sammanföras i en paragraf. Jag har därför låtit omarbета förslaget i denna del.

Då i det remitterade förslaget icke upptagits någon bestämmelse rörande klagorätt över medicinalstyrelsens beslut i steriliseringsärenden, var förslagets innebörd härutinnan naturligen den att besvär över sådana beslut skulle få i vanlig ordning anföras hos Kungl. Maj:t. Lagrådet har icke haft något att erinra mot klagorätt där ansökan om sterilisering bifallits. Däremot har lagrådet funnit klagorätt i fall då ansökan avvisats eller ogillats icke erfordras i rättssäkerhetens intresse och under vissa förhållanden kunna vara mindre lämplig. Visserligen är jag ense med lagrådet därom att ur vissa synpunkter en sådan inskränkning av klagorätten kan ifrågasättas. Enligt min mening föreligger dock ej tillräcklig anledning att för de fall varom här är fråga frångå den allmänna regeln om besvär rätt i administrativa ärenden. Vad angår det fall då styrelsen utan prövning i sak avvisat en ansökan om sterilisering — styrelsen har funnit att sökanden icke varit behörig att göra framställning i saken eller att eljest något brösttit i formellt hänseende — torde sålunda övervägande skäl tala för att sökanden skall äga rätt att få lagligheten av beslutet prövad av Kungl. Maj:t. Ej heller i sådana fall då medicinalstyrelsen ogillat ansökan om sterilisering synes klagorätt böra förvägras en sökande. Den fråga som skall bedömas lär visserligen ofta vara av sådan natur att den förutsätter medicinska, måhända myc-

ket speciella fackkunskaper. I detta hänseende föreligger emellertid ej någon skillnad mellan besvär som avse upphävande av beslut, varigenom en ansökan bifallits, och besvär som avse bifall till en ogillad ansökan. Den omständigheten att tillgång till särskilda fackkunskaper kan vara av värde vid prövningen av besvär har för övrigt i allmänhet icke ansetts utgöra skäl att avskära klagorätten. Vid angivna förhållanden och då i allt fall besvär över beslut, som innefatta avvisande eller ogillande av ansökan om sterilisering, näppeligen kunna antagas komma att anföras annat än i sällsynta undantagsfall, här jag icke funnit mig böra föreslå någon inskränkning i klagorätten på sätt lagrådet angivit.

Såsom lagrådet antytt synes däremot en förkortning böra företagas av besvärstiden, vilken i fråga om beslut av medicinalstyrelsen uppgår till trettio dagar räknat från den då klaganden erhållit del av beslutet. En bestämmelse härom torde kunna erhålla det innehåll att över medicinalstyrelsens beslut i ärende angående sterilisering besvär må anföras hos Konungen före klockan 12 å tjugonde dagen från den då beslutet meddelades. Denna bestämmelse synes böra inflyta i förevarande lag och torde kunna såsom en särskild paragraf upptagas efter det remitterade förslagets 6 §. I administrativ ordning lärer böra meddelas föreskrift därom att dagen för medicinalstyrelsens beslut skall genom anslag tillkännagivas inom styrelsens lokal.

Jag delar lagrådets uppfattning att besvär i steriliseringsärenden böra upptagas och avgöras av regeringsrätten. Till frågan om erforderlig ändring i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt torde jag senare få återkomma.

Vad en av lagrådets ledamöter anfört därom, att i lagförslaget borde upptagas bestämmelser rörande vilka som vore behöriga att väcka fråga om sterilisering, har icke föranlett mig att frångå den ståndpunkt jag förut intagit att bestämmelser i angivna hänseende böra få sin plats i de administrativa föreskrifter som komma att meddelas av Kungl. Maj:t.

Tre av lagrådets ledamöter hava ansett att för sterilisering som avses i lagen städse bör krävas tillstånd av medicinalstyrelsen, och dessa ledamöter hava i enlighet härmed hemställt att 4 § i förslaget måtte utgå.

Vid remissen till lagrådet framhöll jag att de skäl som i allmänhet kunna anföras till förmån för en prövning inför central myndighet av frågor om tillstånd till sterilisering uppenbarligen i viss mån ägde tillämpning även beträffande sterilisering av sinnesslöa. Emellertid uttalade jag den uppfattningen att dessa skäl icke vore av tillnärmelsevis samma betydelse när det gällde sinnesslöa som när det gällde sinnessjuka eller dem som lede av 'annan rubbning av själsverksamheten'. Och jag uttalade tillika den förvisningen att de undantagsfall, då tvekan kunde råda huruvida förutsättningar för sterilisering av en sinnesslö vore för handen, skulle även utan uttrycklig föreskrift därom komma att underställas medicinalstyrelsens bedömning. Den i 5 § andra stycket remiss-

förslaget upptagna föreskriften, att sterilisering å sinnesslö, som företages utan att därtill inhämtats tillstånd av medicinalstyrelsen, skall verkställas å lasarett eller sjukstuga eller ock å särskild av medicinalstyrelsen godkänd anstalt, innebär dessutom en särskild garanti att icke sådan sterilisering kommer att företagas i andra fall än då de lagliga förutsättningarna därför äro för handen. Det lär nämligen förhålla sig så att läkare å lasarett och sjukstugor icke företaga operativt ingrepp utan att själva hava verkställt undersökning och konstaterat att ingreppet är befogat. I följd av den nyssnämnda föreskriften kan man således utgå från att sterilisering av sinnesslö ej kommer till stånd utan att antingen läkare å lasarett eller sjukstuga, vilka läkare i regel besitta stor erfarenhet samt allmänt åtnjuta anseende för skicklighet och ansvarskänsla, eller ock läkare å särskild av medicinalstyrelsen för företagande av steriliseringsoperationer godkänd anstalt funnit åtgärden befogat.

Vid förnyat övervägande av spörsmålet huruvida prövningen av frågor om sterilisering av sinnesslöa kan anförtros två läkare har jag icke funnit anledning frågå vad det remitterade förslaget härutinnan innehåller. De starka praktiska skäl som tala för förslagets ståndpunkt uppvägas enligt min mening icke av de skäl av mera principiell natur som kunna åberopas häremot.»

Med förmälan tillika att lagförslagets rubrik undergått en mindre redaktionell jämkning hemställer föredraganden att det i enlighet med vad nu angivits ändrade förslaget till *lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet* måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.